

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra pedagogiky a psychologie

Bakalářská práce

Hodnoty dnešní mládeže ve vztahu k práci

Vypracoval: Yvona Jandová
Vedoucí práce: Mgr. et Mgr. Jiří Kressa

České Budějovice 2014

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

5. 6. 2014

Yvona Jandová

Děkuji Mgr. et Mgr. Jiřímu Kressovi za trpělivou pomoc a cenné rady při zpracování bakalářské práce a čas, který jí věnoval.

ANOTACE

JANDOVÁ, Yvona, 2014. *Hodnoty dnešní mládeže ve vztahu k práci*. České Budějovice. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Pedagogická fakulta. Katedra pedagogiky a psychologie. Vedoucí práce Mgr. et Mgr. Jiří Kressa.

Tématem bakalářské práce jsou hodnoty dnešní mládeže ve vztahu k práci. Cílem práce je zjistit význam práce pro dnešní adolescenty a jejich motivaci. Porovnat výsledky žáků Středního odborného učiliště a Střední zdravotnické školy.

Bakalářská práce je rozdělena na teoretickou a empirickou část. Teoretická část stručně popisuje období adolescence. Zaměřuje se na vznik a utváření hodnotové orientace u dětí. Popisuje vliv rodiny, školy a vrstevníků. Zabývá se motivací, schopnostmi a zájmy jako důležitými aspekty veškerých lidských činností.

Empirická část obsahuje vlastní empirický výzkum, který je zaměřen na význam práce pro dnešní adolescenty, jejich motivaci a plány do budoucna. Poznatky z dotazníkového šetření jsou zpracovány do tabulek. Empirická část obsahuje shrnutí a interpretaci výsledků, které se snaží podat vhled do představ mladých lidí o práci.

KLÍČOVÁ SLOVA

Mládež, hodnoty, motivace, práce

ABSTRACT

The theme of a bachelor's degree is to find out values of today's youths in relation to work ethic. The aim is to find out the importance (value) of full time job and young people motivation to work. To compare findings between pupils of Secondary (higher) vocational school and Secondary (higher) medical school.

The bachelor's degree has two parts; theory and practical part.

The theory part describes in a nutshell period of adolescence. It focuses on origin (beginning) and orientation values in children. It describes influences from family, school and peers (friends). It is concerned with motivation, capability and interests as an important point of view from whole human actions.

The practical part is from (my own - empirical) experience which is focused on today's youths meaning of having a job, their motivation and their plans for the future. Findings from questionnaire are processed in a table.

The theory part brings together interpretations of the findings, its aim is to get across young's people idea about full time work.

KEY WORDS

Youth, values, motivation, work

OBSAH

OBSAH	6
ÚVOD.....	7
TEORETICKÁ ČÁST	8
1. ADOLESCENCE	8
2. HODNOTY	10
2.1. Rodina a prostředí	14
2.2. Skupina vrstevníků.....	19
2.3. Škola	20
3. MOTIVACE	22
3.1. Vnější a vnitřní motivace	23
3.2. Výkonová motivace	25
3.3. Motivace k práci.....	27
4. POTŘEBY	28
5. CÍLE	29
6. ZÁJMY	30
6.1. Formování zájmů.....	30
6.2. Mnohostranný a jednostranný vývoj osobnosti.....	31
7. SCHOPNOSTI.....	32
8. LIDSKÉ ČINNOSTI	33
8.1. Nezaměstnanost.....	35
EMPIRICKÁ ČÁST	37
9. STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE	37
9.1. Metoda výzkumu	37
9.2. Charakteristika výzkumného vzorku a prostředí.....	38
10. VLASTNÍ ŠETŘENÍ.....	39
10.1. Popis výsledků empirického výzkumu.....	39
a. Interpretace výsledků a vyhodnocení hypotéz	48
10.3. Závěr výzkumného šetření	51
ZÁVĚR.....	52
POUŽITÁ LITERATURA	54
PŘÍLOHY	56

ÚVOD

Ke zvolení tématu mé bakalářské práce mě inspirovalo především mé povolání. Pracuji jako učitelka odborného výcviku na Středním odborném učilišti. Připravuji žáky oboru číšník- servírka. Každodenně se setkávám s mladými lidmi a podílím se na jejich výchově a vzdělání, proto zjištění významu práce a hodnot dnešních adolescentů mi připadá velice důležité.

Stále častěji se u žáků setkávám s nezájmem o studium a ztrátou motivace. Přibývají i výchovné problémy a nastavení současného školského systému, takovému chování jen nahrává. V zájmu školy je udržet si žáky co nejdéle. Nutno dodat, že tento problém se netýká jen naší školy, ale je problémem celorepublikovým a trendem poslední doby. Žáci velice rychle rozpoznají svoji „nedotknutelnost“ a přizpůsobují tomu své chování. Délka jejich studia se tak značně prodlužuje a z původních tří let se stává let pět i více. Paradoxem zůstává, že jsou vlastně všichni spokojeni. Škola má žáky a žáci si prodlužují bezstarostné dny svého života. Často se žáky diskutuji na toto téma a snažím se zjistit, co je vede k tomuto chování. Je to především obava ze vstupu na trh práce, kde většina z nich bezúspěšně hledá své první místo. S tím souvisí i nemožnost osamostatnit se ze závislosti na rodičích. Jejich slova potvrzují i bývalí žáci, s kterými jsem měla možnost hovořit. Jedná se o žáky, kteří jsou dva roky po vyučení. Z patnácti dotázaných vykonávají práci v oboru pouze dva. Šest z nich pracuje v jiném oboru, jde o pomocné dělnické práce nebo práce v supermarketu. Tři děvčata jsou na rodičovské dovolené a čtyři nepracují, využívají jen náhodné brigády. Zajímalo mě také, zda se pokoušeli hledat práci v oboru. Deset z nich odpovědělo, že ano, ale pro nedostatek praxe většinou neuspěli. Dostávají se tak do začarovaného kruhu a jak sami konstatují po roce hledání a odmítání byli rádi za jakoukoliv práci. Ti, kteří nepracují, si na tento styl života zvykli a práci již ani nehledají.

Také tento rozhovor mi byl inspirací pro zvolené téma mé bakalářské práce. Především pak, pro výzkumnou část, kde pomocí dotazníků zjišťuji, jakou měli žáci motivaci pro výběr školy a zda hodlají i po dostudování v oboru dále pracovat. Někteří

žáci se netají tím, že studují pouze kvůli výučnímu listu, obor je nezajímá a nebaví. Takové žáky je pak velice těžké nadchnout pro jakoukoliv činnost. V současné době se především Střední odborná učiliště potýkají s nedostatkem studentů, což vede k tomu, že jsou přijímáni všichni. Proto ve svém výzkumu porovnávám žáky Středního odborného učiliště (dále jen SOU) se žáky Střední zdravotnické školy (dále jen SZŠ), kde počet přihlášených žáků stále převyšuje počet přijatých. Dalším cílem výzkumu bylo zjistit, jakou pozici zaujímá práce v jejich žebříčku hodnot a co si pod pojmem práce představují.

V teoretické části bakalářské práce stručně popisuji adolescenci, která je označována za nejtěžší období v životě mladého člověka. Zabývám se vlivy, které se podílejí na vzniku hodnot. Zaměřuji se především na rodinu jako nejvýznamnějšího činitele v utváření hodnotové orientace dětí. Popisuji vliv prostředí, školy a skupiny vrstevníků. Zabývám se motivací, schopnostmi, zájmy a cíli jako důležitými předpoklady k vykonávání veškeré lidské činnosti.

TEORETICKÁ ČÁST

1. ADOLESCENCE

Adolescence začíná kolem patnáctého roku, ukončením pohlavního dospívání a trvá přibližně sedm let. Toto období není přesně ohraničeno, protože mezi jedinci jsou velké rozdíly ve vyspělosti i v sociální zralosti. Adolescent si osvojuje morální zásady, obtížně se vyrovnává s přetvářkou a snaží se postupně vymanit ze závislosti na rodičích (Čechová; Mellanová; Rozsypalová, 2004).

Adolescence bývá označována za nejtěžší období v životě mladého člověka. V tomto věku překonává výrazné mezníky- volbu povolání, plnoletost, maturitu, vstup

do zaměstnání nebo na vysokou školu. Snaží se nalézt svoje místo ve světě a vyznat se sám v sobě (Ulrichová, 2012).

Nastávají velké změny sociální, sociálně psychické. Mladiství volí obor studia, povolání, což je obtížný problém pro společnost, pro dospělé včetně rodičů, učitelů. Přechází na jinou školu nebo pracoviště a musí navazovat nové vztahy. Časté jsou rozpory s rodiči, učiteli, ale i s vrstevníky. Biologické znaky dospělosti nastupují dříve než zralost sociální, psychická, charakterová. Mladiství by chtěli žít jako dospělí, ale chybí jim k tomu důležité vnitřní předpoklady, jako je zkušenost, odpovědnost pro náročnou práci a pro důležitá rozhodnutí. Dospělí požadují od mladistvého seriózní práci a studium, zralé jednání, ale zároveň se k němu mnohdy chovají jako k dítěti. Omezují ho a udržují v nesamostatnosti. Kladou na mladistvého vysoké morální nároky, ale mnohdy označují mládež za chuligány, čímž jim vnucují tuto roli. Tyto skutečnosti podněcují k ustrnutí na dosaženém stupni vývoje mladistvého (Čáp, 1997).

Sak (2000) zdůrazňuje nezastupitelnost a významnost mládeže pro společnost. Mládeží rozumí velkou sociální skupinu lidí ve věku od ukončení základní školy do věku ukončení sociální zralosti. Za horní hranici je považován věk 26 až 30 let. Probíhá kvalifikační příprava mládeže a dochází k vytváření základu vzdělanostního potenciálu společnosti. Tento proces označuje autor za nejdůležitější a dodává, že výkonnost celé naší ekonomiky bez nerostných surovin závisí na kvalitě profesní přípravy mladé generace. Mládež přebírá diferencovaně jednotlivé hodnoty a tím dochází k vývoji hodnotového systému společnosti. Mladá generace je i výrazným subjektem negativních procesů a jevů, které ohrožují její mravní vývoj ve věku, kdy nejsou sociálně zralí.

2. HODNOTY

„Respektovaná a univerzálně přijatelná hodnota prospívá jak člověku, který ji uznává, tak lidem, s nimiž v duchu této hodnoty jedná.“ (Eyrovi, 2007, s. 12).

Hodnota (sociální hodnota) označuje to, co společnost nebo určitá společenská skupina považuje a hodnotí jako důležité k životu. Přijal-li jedinec určitou společenskou hodnotu za svou a řídí se jí, mluvíme o jeho hodnotové orientaci. V současnosti se považují za důležité hodnoty zdraví, mír, spolupráce mezi lidmi a mezi národy, ekonomický rozvoj, lidský život, životní prostředí a jiné. Hodnotová orientace zahrnuje důležité postoje jedince, cíle, emoce i další motivy. Ale vyskytují se i takové sociální skupiny, které kladou nejvýše individuální prospěch a bohatství, moc a nadvládu nad druhými. (Čáp, 1997).

Člověk v životě neustále hodnotí a posuzuje, co je pro něj dobré a co je špatné. Hodnota může být věc, člověk nebo idea, která je pro něho důležitá, potřebná. Vznik a změny hierarchie hodnot závisí především na věku, inteligenci, výchově, vzdělání, povolání, rodinné tradici. Mladí lidé mají hodnoty spíše zaměřené na budoucnost, lidé středního věku na zájmy a materiální zabezpečení, starší lidé na zdraví a sociální jistoty. Hodnoty jsou základem kultury dané společnosti a ovlivňují její morálku, ekonomiku a politiku (Rozsypalová; Čechová; Mellanová, 2003).

Eyrovi (2007) ve své knize popisují kritéria při výběru hodnot, aby odlišili základní hodnoty od dalších vlastností, dovedností a návyků, považují za hodnotu takovou vlastnost, která

- a) se násobí a prohlubuje, i když se na ni vědomě nesoustředíme
- b) se vyznačuje tím, že čím více ji projevujeme ve vztahu k sobě i druhým, tím více jí dostáváme (od sebe i od druhých)

Autoři dále uvádí metody, jak učit a ovlivňovat hodnoty u dětí. Jsou to různé hry, hraní rolí, chvála, povzbuzování a další. Rozlišují hodnoty bytí a hodnoty dávání, buď se snažíme stát nositeli určité hodnoty, nebo jí projevujeme ve vztahu k druhým (Eyrovi, 2007).

Hodnoty bytí

(kdo jsem)

Poctivost

Odvaha

Mírumilovnost

Samostatnost a výkonnost

Sebekázeň a střídmost

Věrnost a zdrženlivost

Hodnoty dávání

(co dáváme druhým)

← *Oddanost a spolehlivost*

← *Respekt a úcta*

← *Láska*

← *Nesobeckost a citlivost*

← *Vlídnost a srdečnost*

← *Spravedlnost a milosrdnost*

(Eyrovi, 2007, s. 14)

Nakonečný (2009) uvádí obvyklé třídění hodnot na:

- materiální (zdraví, majetek, bydlení)
- sociální (láska, přátelství, spolupráce)
- duchovní (intelektuální- pravda, morální- nadosobní dobro, estetické- krása)

Podle Štikaře (2003) je hodnotová orientace významným zdrojem motivace lidské činnosti. Hodnotovou orientací nazývá seskupení hodnot, jejich vnitřní organizaci a preference u jedince. V hodnotové orientaci člověka se projevuje vliv společnosti a získané životní zkušenosti. Uvádí Sprangerovu typologii, rozlišující šest osobnostních typů: teoretický, ekonomický, estetický, sociální, politický a náboženský.

Tab. č. 2. 1. Sprangerova typologie

Pojmenování typu osobnosti	Hodnota	Charakteristika typu
<i>Teoretický</i>	<i>Poznání</i>	<i>Individualista, teoretik, jeho poznávání, rozlišování je neosobní, necitové.</i>
<i>Ekonomický</i>	<i>Užitečnost</i>	<i>Ve všem hledá užitkové hodnoty, vlastní prospěch, hodnoty vidí ve vnějším efektu, požitku a blahobytu.</i>
<i>Estetický</i>	<i>Krása</i>	<i>Svět vidí po svém, odtrhává se od reality.</i>
<i>Sociální</i>	<i>Láska</i>	<i>Zaměřený na lidi, připraven pomoci, empatický.</i>
<i>Mocenský</i>	<i>Moc</i>	<i>Snaha o ovládnutí druhých, zdůrazňuje sám sebe, nesnáší konkurenci.</i>
<i>Náboženský</i>	<i>Jednota s Bohem</i>	<i>Lhostejný k materiálním hodnotám, zaměřený na utváření vyšších hodnot.</i>

(Kopecká, 2012, s. 37)

Sak (2000) rozlišuje intencionální a funkcionální působení společnosti a jejich systémů na vznik hodnot. Intencionální působení je cílené a vědomé přenášení hodnot. Cílem je, aby si jedinec tyto hodnoty osvojil a přijal je za své. Nejčastějšími subjekty působení je rodina, škola, zájmové oddíly. Funkcionální působení je nezáměrný, necílený přenos hodnot. Na utváření hodnotového systému jedince působí i hodnoty, které jsou za jednáním dospělých, i přesto, že se o tento vliv nesnaží nebo si ho nepřejí. Toto působení má často větší vliv na stavbu hodnotového systému, než záměrné působení rodiče nebo učitele. Dospívající nechce být vychováván, potřebuje mít pocit svobodné volby. Přenos hodnot z rodičů na děti probíhá v každodenním jednání a zvláště v krizových situacích.

S přenosem hodnot na dítě a mladou generaci vyvstává také eticko- filozofický problém. Na dítě přenášíme hodnoty, které si samo nezvolilo, což je vlastně popřením jeho osobní svobody. Znamená to, že se jedinec nemá vychovávat, nemají se mu předávat hodnoty, normy a morálka? Autor považuje takové názory za absurdní a dodává, že člověk je tvor společenský a jeho bohatství není v tom, čím je vybaven od narození, ale v tom, že je součástí lidského společenství (Sak, 2000).

„ Proces socializace, jehož součástí je také přenos hodnot, je procesem, v němž se biologický tvor stává společenskou bytostí participující na bohatství lidského společenství“ (Sak, 2000, str. 67).

Tempo společenských přeměn se v současnosti značně zrychlilo ve srovnání s první polovinou 20. století. V životě jedince se hodně změnilo v oblasti práce i volného času, ve vědě, technice, umění, v názorech a hodnotách. Tyto změny vyžadují od lidí (mladistvých) rychlejší přizpůsobování se měnícím se podmínkám. Zvyšují se požadavky na osobnost, na její adaptabilitu a odolnost. Zvětšují se obtíže vzájemného dorozumění mezi generacemi. Současná generace mladistvých vyrůstá v podmínkách značně odlišných od těch, které formovaly generaci jejich rodičů. Rodiče i učitelé mnohdy užívají ve výchově při vysvětlování a přesvědčování prostředky a argumenty, které mohly být účinné před dvaceti- třiceti lety, ale na současnou mládež mnoho nepůsobí. Dnešní mládež není horší než generace jejich rodičů, má jen jiné životní zkušenosti. Vývoj mládeže se komplikuje zvláště při změnách a nejasnostech ve společenských hodnotách. V historických přeměnách došlo k tomu, že se mnohým lidem zdály překonané takové hodnoty, jako je šetrnost, skromnost, svědomitost, ukázněnost, stálost v osobních vztazích. Zkušenost však ukázala, že mnohé hodnoty tradované z minulosti jsou žádoucí i v současnosti. Pro dítě a mladistvého je však převzetí společenské hodnoty ztíženo, pokud nejbližší prostředí nemá v hodnotách a v jejich hierarchii zcela jasno (Čáp, 1997).

Hodnotové preference je důležité poznat především proto, abychom byli schopni vyznat se ve společnosti i sami v sobě. Poznat hodnoty přijaté a vyznávané danou osobností, národem, kulturou, světem, nám pomáhá pochopit chování a usilování těchto sociálních jednotek (Prudký, 2004).

2.1. Rodina a prostředí

V dnešní době se stále více rodičů zajímá o to, co by měli své děti naučit, aby se cítily šťastné a dokázaly se dobře orientovat v našem světě. Pomáhají dětem najít rovnováhu mezi jejich zájmy a tím, co po nich vyžaduje společnost. Rodiče si uvědomují, jak je jejich výchova důležitá a že se nemohou řídit pouze svým instinktem. Výchovný úspěch závisí na jasných cílech, kdy rodiče uplatní hodnoty, které sami uznávají, a svůj osobní příklad. Učit děti uznávat základní morální hodnoty je nejdůležitější a nejefektivnější způsob výchovy, kterým můžeme přispět k tomu, aby se v životě cítily šťastné. Děti metodou pokusů a omylů zjistí, že mezi životem postaveným na hodnotách a pocitem štěstí skutečně existuje vzájemná souvislost. Rodina je pro dítě nejdůležitější skupinou a vše co se děti doma naučí, má na ně hlubší vliv než to, co se mohou naučit ve škole (Eyrovi, 2007).

Dítě žije od narození zpravidla v rodině, v ní získává základní zkušenosti ve styku s lidmi. Rodina je prvním zdrojem uspokojování jeho potřeb a také mu přináší první omezování, frustrování. Rodina může vývoj dítěte příznivě stimulovat, ale může být také zdrojem utlumení, narušení vývoje schopností, charakteru, celé osobnosti dítěte. Rodina poskytuje dítěti modely k napodobování a identifikaci, ukazuje mu, jak se lidé chovají jeden k druhému, zda spolupracují a pomáhají si, nebo zda jsou navzájem agresivní. Jak reagují, když se dostanou do zátěžové situace. Dítě sleduje, jaké názory a postoje týkající se práce, odpočinku, vzdělání, volného času jsou adekvátní, co je úkolem muže a ženy, které práce vykonávají, jaká povolání jsou žádoucí a jaká ne. Rodina začleňuje dítě do určitého způsobu života a předává mu sociální požadavky, normy a hodnoty, které vyznává či zavrhuje (Čáp, 1997).

Setkáváme se s rodinami, které se liší ve způsobu života a v působení na děti. Někde dospělí a mladiství tráví většinu volného času před televizní obrazovkou a sledují pořady bez výběru, jinde se sleduje televize mnohem méně a výběrově. Jinak se žije ve velkém městě a jinak na venkově, kde práce na zahradě a údržba domu zabere značnou část dne. Mladiství žijící v takových rodinách si často stěžují na nedostatek volného času, přesto přijímají práci v rodině jako přirozenou povinnost.

Tím se u mladistvých formuje svědomitost, vytrvalost a pozitivní pracovní návyky (Čáp, 1996).

Kladný postoj rodičů umožňuje dítěti, aby k nim také mělo hluboce kladný vztah, aby se s nimi identifikovalo. Pomáhá mu to ve formování charakteru, ve vztahu k lidem a ke společenským hodnotám (Čáp, 1997).

„ Nezvládnutím náročných situací v životě rodičů vzniká v rodině řada nepříznivých momentů, mezi nimi někdy až zavrhuje postoj k dítěti. To v něm vytváří silný a dlouhodobý stav frustrace, který komplikuje vývoj osobnosti a při dalších nepříznivých podmínkách zvyšuje pravděpodobnost nežádoucího vývoje. I v případech zdařilé kompenzace vnějším úspěchem mohou přetrvávat nepříznivé jevy, v podobě pocitu nejistoty, neuspokojení prací, životem“ (Čáp 1997, s. 279).

Pokud rodina selhává v oblasti výchovy mravních citů a vytváření hierarchie hodnot a rodiče děti zahrnují jen materiálním přebytkem, objevuje se u adolescentů syndrom SRCHD. Jedná se o syndrom rizikového chování v dospívání, někdy označovaný termínem „ morbidita mládeže“ (Nytrová; Pikálková, 2011).

Rodina působí na motivaci dítěte, na průběh a výsledky jeho učení a činností ve volném čase, na formování psychických vlastností. Je klíčovou, ne však jedinou podmínkou působící ve vývoji osobnosti. Sociální síť rodiny, další významní druzí tvoří spolu s rodinou nejbližší prostředí dítěte. Sociální síť rodiny zahrnuje prarodiče, strýce, tety, bratrance a jiné. Mohou to být i osoby velmi pomáhající rodině, doplňující až nahrazující působení rodičů, ale i vyvolávající konflikty. Termínem „významní druzí“ se označují osoby důležité pro uspokojování potřeb dítěte. Jsou to nejen členové rodiny, ale také kamarádi, přátelé, laskavá a oblíbená učitelka nebo vedoucí oddílu (Čáp, 1996).

Rodiče se dětem snaží předat to, co považují za vhodné, o čem se sami přesvědčili, že je užitečné a prospěšné. Děti citlivě vnímají, když u rodičů dochází k rozporu mezi tím, co požadují po dětech a co sami dělají. Naplnění požadovaných hodnot může být pro děti namáhavé, proto dochází k rozporům a konfliktům hodnot. A právě prostřednictvím řešení těchto konfliktů, objasňováním nabízených a přijímaných

hodnot a ověřováním jejich užitečnosti ve vlastním životě dochází k tomu, že se dítě vychovává a začleňuje se do společnosti. Vytváří si vlastní soustavu hodnot, ze které vyvozuje základy svého běžného chování a posuzování, svého rozhodování a řešení složitých životních situací (Prudký, 2004).

Nytrová, Pikálková(2011) uvádí, že vnucování vlastních hodnot rodičů v období adolescence příliš nefunguje. Účinnější se jeví opravdové naslouchání a komunikace. Zdržení se snahy ihned posuzovat a odsuzovat výroky dospívajících. Projevovat opravdový zájem o jejich problémy. Odpovědi pak poslouží rodičům a učitelům lépe poznat to, co považuje dospívající za důležité a mohou mu pomoci propojit jeho žebříček hodnot s tím, co je pro něho důležité.

Z hlediska formativního působení na člověka je užitečné rozlišovat mikroprostředí, mezoprostředí a makroprostředí. Mikroprostředí zahrnuje zejména nejbližší prostředí dítěte. Je to především rodina, spontánně vzniklá skupina dětí při hrách, školní třída, sportovní oddíl nebo zájmový kroužek. Mezoprostředí zahrnuje zejména obec, sídliště jejich okolí, ale také pracoviště rodičů, o kterém se doma mluví, popřípadě kam dítě někdy zašlo, a přátelé rodičů. Makroprostředí zahrnuje podmínky příslušné země a doby. Překrývá se s podmínkami přírodními a společenskohistorickými včetně poměrů kulturních, ekonomických i politických. Sociální podmínky makroprostředí a mezoprostředí působí na rodinu i jedince nejen vyslovenými názory a hodnocením, ale zároveň způsobem života. Způsob života zahrnuje jak způsob výroby, tak spotřebu materiálních a duchovních hodnot, péči o děti, o nemocné a staré lidi, vztahy mezi lidmi v místě bydliště, odpočinek, sebevzdělání, volný čas (Čáp, 1997).

Čáp (1997) upozorňuje na těsný vztah výkonu dětí k sociokulturním podmínkám rodiny, lokality, země a doby. Souhrnně mluví o rodinách podnětných a nepodnětných. Při vyšším vzdělání rodičů mají děti v průměru lepší školní prospěch a rozvinutější zájmové činnosti. Přesto upozorňuje, že nejde o jednoduchý vztah, o jednosměrné působení vzdělání rodičů na výkony dítěte. Vzdělání rodičů je spíše ukazatelem charakteristiky rodiny a způsobu života, včetně postojů ke vzdělání a kultuře.

Setkáváme se s případy, kde se učební i zájmové činnosti dítěte vyvíjejí příznivě i v rodině, kde žádný z rodičů nemá střední vzdělání. Je to vyváženo jinými skutečnostmi, kdy alespoň jeden z rodičů dosahuje ve svém povolání dobrých výsledků, přistupuje k pracovním povinnostem iniciativně, na pracovišti je uznáván jako odborník ve svém oboru. Děti se rády věnují různým pracím společně s rodiči (Čáp, 1990).

Rodina ovlivňuje životní šance dítěte skrze podmínky, jež spoluvytvářejí jeho výkon ve škole a tím mu umožňují nebo neumožňují vyšší vzdělání a společenské postavení. Jde o kulturní kapitál rodiny, kdy rodiče dítě stimulují a podporují při vzdělání, rozvoji duševních schopností a kulturních dovedností. Důležitý je i ekonomický kapitál, kdy rodiče mohou dopřát dětem cestování, kulturní i vzdělávací aktivity, rozmanité sporty, ale i lepší stravovací návyky a tím základ pro lepší zdraví. Podle autora má rozhodující roli rozdíl v bydlení. Ve vyspělých stabilizovaných společnostech to znamená, že bohatší rodina může dítěti dopřát vlastní pokoj k nerušené školní přípravě, ale i „lepší sousedství“ a lepší úroveň školy. Začíná působit i sociální kapitál rodiny, což jsou zdroje uložené ve výhodných známostech a přátelích. Etablované elity ve Spojených státech amerických mají stále na paměti, „že špatně zvolená příprava pro dceru může znamenat chybu, jež se bude v rodině napravovat po tři generace“ (Možný, 2008, str. 104). Naštěstí to ještě neplatí pro naše školy, kde jsou žáci ve třídách z různého sociálního prostředí. Škola klade na žáky stejné nároky a tím zmenšuje rozdíly původu mezi nimi (Možný, 2008).

V rodině si sdělujeme své zážitky z uplynulého dne, předkládáme své osobní názory a přání. Společně se těšíme a plánujeme. Vznikají zde i nejružnější konflikty a nedorozumění. Odhalují se slabá místa v povaze jednotlivých členů, pak je tu řešení, usmíření, kdy vyniknou pozitivní rysy jednotlivých osobností. V rodině nemluvíme jenom o sobě, ale i příbuzných, známých, spolupracovnících, podřízených a nadřízených. „*Jak mluvíme o těchto lidech, co v jejich chování chválíme a co kritizujeme, jak hodnotíme jejich úspěchy či neúspěchy, zdali nás zajímá výdělek nebo jejich dovednost, to vše je pro děti školou společenských vztahů. Tím se u dětí vychovává soucit i škodolibost, dobrosrdečnost i závist, obětavost i sobectví, upřímnost i přetvářka.*“ Vztahy a postoje, které dítě přejímá v rodině, se netýkají pouze lidí, ale i

věcí, nástrojů, zvířat, názorů a myšlenek. Dítě si bude tvořit jiný žebříček hodnot v rodině, kde se na první místo klade oblečení a vše, co je vidět, než tam, kde se volný čas tráví v přírodě. „*Rodiče, kteří mají svou práci rádi, dovedou navodit kladný postoj dítěte k tomuto povolání. Dítě nemusí zvolit to, co dělají jeho rodiče, ale je velmi pravděpodobné, že budou mít velký vliv na jeho pracovní zaměření a podle rodičů si bude dítě utvářet svůj vztah k lidské práci vůbec*“ (Matějček, 1981, s. 215-216).

Společná činnost dítěte s významnými druhými při kladném emočním vztahu k dítěti a příznivém emočním klimatu podporuje realizaci a výsledky činnosti dítěte, jeho motivaci a pomáhá formovat zájmy, sebehodnocení, svědomitost a vytrvalost a sociální dovednosti. Naopak absence společné činnosti nebo společná činnost v nepříznivém emočním klimatu, při záporném emočním vztahu k dítěti, popřípadě z donucení, ztěžuje činnost dítěte a formování příznivých rysů osobnosti (Čáp, 1996).

Možný (2008) se ve své knize dívá na rodinu a výchovu z jiného úhlu pohledu. Klade otázku: Nakolik jsou rodiče oprávněni vyžadovat od dítěte, aby převzalo jejich koncepci dobra, a jaké prostředky mohou rodiče použít, aby toho dosáhli? Uvádí, že v posledních desetiletích došlo k „vyvlastnění rodičovské autority“, kdy vzdělání, ale i výchova se přesouvá z rodiny do škol a k specializovaným odborníkům. Zrychlující se tempo změn bere rodičům důvěru ve vlastní představu dobra. To, co jim bylo vtištěno v mládí jako hodnota, se příliš liší od toho, co je jako hodnota prezentováno dnes, především v televizi a na internetu. Autor dále uvádí dvojí koncepci rodičovské autonomie. **Tradiční** koncepce dává rodičům právo a povinnost přenášet na dítě jejich hodnotový systém. Mohou omezovat možnost dítěte seznámit se s hodnotami ve společnosti, které sami neschvalují a volit prostředky, jež považují za nejlepší. Tradiční koncepce posiluje rodinou a kulturní soudržnost. Na druhé straně vede k vytváření nepochopení a nevraživosti vzhledem k rodinám odlišných subkultur. Dítě, které bylo takto vedeno, bez možnosti vlastní volby, nezíská schopnost samo se rozhodovat a správně volit. Modernější verze tradiční koncepce se nazývá **demokratická**. Také předpokládá povinnost dětí uznávat hodnoty rodičů, ale připouští v rodině možnost dialogu o jiných hodnotách. **Liberální** koncepce předpokládá, že rodiče nebudou nijak ovlivňovat dítě ve volbě hodnot. Dítě si samo vybere, co považuje za důležité. Rodiče

pak chrání dítě pouze před vlivy, které by dítěti omezovaly volný výběr. Liberální koncepce rozvolňuje rodinu a oslabuje porozumění mezi generacemi.

2.2. Skupina vrstevníků

Sociální síť rodiny, další významní druzí a malá referenční skupina působí podobně jako rodina. Emočním vztahem k dítěti, sociokulturními podmínkami a pobídkami, poskytováním modelů chování a jednání, vyrovnávání se s náročnými životními situacemi, postojem k vzdělání, kultuře, životním cílům a hodnotám. *„Působení mimorodinných podmínek může podporovat, nebo oslabovat vliv rodiny. V některých případech mimiroduinné vlivy mohou kompenzovat, nahradit nedostatek příznivého vlivu rodiny“* (Čáp, 1996, s. 46-47).

Mezi 15 – 18 rokem dochází u mladistvých ke zvýšené potřebě sociálních kontaktů, proto má v tomto období mimořádný význam parta vrstevníků. Stává se, že nezralý jedinec přebírá hodnoty party nezralých jedinců. U mladistvého pak může docházet ke změně v chování a postojích, za nimiž je parta a její hodnotový systém. Čím je rodina slabší, s deficitem v kulturním a ekonomickém kapitálu, tím povrchněji na dítě působí a rychleji ztrácí vliv. Pak nastupují média a vrstevnické skupiny, které v pubertě zastupují rodinu. (Sak, 2000).

Některé děti zůstávají až do vstupu do školy nebo ještě déle bez styku s vrstevníky. Bývá to způsobeno postojem ochraňujících a úzkostlivých rodičů, nemocí dítěte, technickými a místními podmínkami, ostychem samotného dítěte po prvních neúspěších ve styku s druhými dětmi. Takové děti mívají nedostatek zkušeností v sociálních interakcích, nastávají obtíže ve formování rysů osobnosti i ve vztazích k lidem (Čáp, 1997).

Skupina vrstevníků poskytuje mladistvému domněle více porozumění než dospělí. Pro mladistvého je hlubokou frustrací obava, že nebude přijat do skupiny

nebo bude vyloučen. Přestože skupina vrstevníků přináší možnost konfliktů i nepříznivého vývoje, má podstatný význam pro vývoj zralé osobnosti. Pomáhá mladistvému osamostatnit se z dětské závislosti na rodině, na autoritě rodičů... „*pokud se z této závislosti nevymaní, je ohroženo formování takových rysů, jako je samostatnost, iniciativa, ale také organizační a sociální dovednosti. To vše jsou důležité předpoklady pro práci, veřejný život i pro osobní, partnerské vztahy*“ (Čáp, 1997, s. 288).

Sociální skupiny umožňují jedinci uspokojovat důležité potřeby. Požadují od svých členů, aby respektovali její požadavky, přejímali její názory, postoje a normy. Aby se jedinci vyhnuli hlubokým frustracím z izolovanosti, zavržení skupinou, přijímají její požadavky. V činnostech skupiny se mohou rozvíjet kognitivní procesy a schopnosti, formují se emoce a motivy. Důležité je působení na sociální dovednosti a charakter. Ve skupině vrstevníků se jedinec učí přihlížet k potřebám druhých, jednat s lidmi různých povah, prosazovat určitý názor i korigovat ho, řešit konflikty, bránit se, vyrovnávat se i s nezdarem a nespravedlností. Plní rozmanité sociální role- vedoucího i vedeného, organizátora, smiřovatele. To vše přispívá k přípravě mladistvého pro život ve společnosti (Čáp, 1997).

2.3. Škola

V českých zemích Jan Ámos Komenský (1592-1670) požadoval, aby se vyučování přiblížilo životní praxi, aby respektovalo osobnost dítěte. Poukazoval na to, že pasivní přejímání hotových poznatků narušuje zájem žáků o učení a vede k prodloužení doby nezbytné k osvojení učiva. Hlavní zákon učení a vyučování spočívá v názorném poznání, pochopení a použití. Zásadní význam připisoval laskavému, humánnímu vztahu učitele k žákům, kladnému emočnímu klimatu při vyučování a podpoře žákovy motivace k učení (Čáp, 1997).

Škola stejně tak jako rodina silně působí a může dítěti přinášet spolu s množstvím vědomostí a dovedností i rozvinutí schopností, podporu zvědavosti a formování důležitých zájmů, svědomitosti, vytrvalosti. Ale může být také zdrojem

dlouholetých trápení, frustrací, strachu, nudy, lhostejnosti, sebepodceňování, agresivity, odporu proti jakékoli autoritě. Škola je institucí, která předává dítěti společenské zkušenosti, poznatky a normy. Je místem, kde se setkává člověk s člověkem, učitel s dětmi, kde probíhá sociální interakce a komunikace, vznikají mezilidské vztahy. U žáků se často setkáváme s nudou a strachem. Nuda vzniká z toho, že škola frustruje žákovu potřebu poznávání a činnosti. Strach vzniká z frustrace téměř všech potřeb dítěte, zvláště potřeby bezpečí. Tyto frustrace jsou vyvolány neadekvátními formami vyučování a komunikace učitelů se žáky a nevhodnými formami způsobu výchovy ve škole (Čáp, 1996).

Obvykle se uvádí tři styly výchovy. **Autokratický styl** výchovy se vyznačuje tím, že výchovný pracovník mnoho rozkazuje a zakazuje, nerespektuje přání a potřeby dětí, nevytváří příležitosti k samostatnému jednání a způsobu řešení úloh. Nepříznivé emoční klima, napětí, frustrace způsobuje horší výsledky v učení. Žáci se nevychovávali k samostatnému, iniciativnímu a tvořivému řešení problémů, rozhodování a jednání. **Liberální styl** výchovy je pro žáky méně frustrující než autokratický styl, ale má i nepříznivé účinky. Učitel klade nízké požadavky a nekontroluje jejich plnění. Žáci v tom vycítí nezáměr, lhostejnost, nebo učitelovu nejistotu, slabost, nerozhodnost. Výsledná úroveň vědomostí a dovedností žáků je nízká. Nerozvíjí se jejich svědomitost, vytrvalost a sebeovládání. **Sociálně - integrační styl** výchovy respektuje osobnost dítěte. Učitel přiznává žákům lidská práva a důstojnost, bere je vážně a neponižuje je. Snaží se žákům porozumět a pomoci, podporuje jejich samostatnost a iniciativu. Neprojevuje svou převahu a moc nad žáky (Čáp, 1996).

Ve výzkumu na druhém stupni základních škol bylo zjištěno, že žáci sociálně neúspěšní, nízko hodnocení svými spolužáky v sociometrickém testu, zvyšují výkon hlavně po pochvale. Žáci sociálně úspěšní, zvyklí na kladné hodnocení od vrstevníků i od učitelů, nereagují na pochvalu zvýšením výkonu, ale potřebují spíše upozornit na chyby v činnosti. Projevuje se u nich uspokojení ze samostatné činnosti než závislost na pochvale. Tyto údaje ukazují, jak je důležitý individuální přístup k žákům v působení na jejich motivaci (Čáp, 1997).

Americký psycholog Edward Deci (nar. 1942) provedl výzkum na základních školách a zjistil, že někteří učitelé ovládají chování žáků prostřednictvím odměn a trestů, zatímco jiní podporují jejich samostatnost. Žáci, u nichž učitelé podporovali jejich samostatnost, referovali o větší vnitřní motivaci a měli vyšší sebehodnocení než žáci, které se učitelé snažili mít pod kontrolou. Stejně tak u podřízených, kterým manažeři ponechávají značnou samostatnost, pracují pod menším tlakem a jsou v práci spokojenější než pracovníci, které jejich nadřízený stále kontroluje. Z toho vyplývá, že pokud lidé provádějí určitou činnost z vlastní iniciativy, pak u ní vydrží déle, než u aktivity, k jejímuž provádění byli přinuceni vnějšími okolnostmi (Plháková, 2003).

3. MOTIVACE

Termín motivace je odvozen z latinského *movere* - hýbat, pohybovat. Obecně motivací rozumíme to, co člověka podněcuje, pobízí, aby něco dělal, reagoval, nebo naopak, to co mu zabraňuje něco konat, reagovat. Motivace dodává energii a směr našemu chování a prožívání.

K označení jednotlivých částí složité lidské motivace se užívá zejména těchto termínů:

- **zájmy** - jsou to získané motivy, v nichž je zdůrazněn vztah jedince k určitému úseku skutečnosti nebo k určitému druhu činností
- **návyky** - jsou to získané způsoby reagování a chování v určitých situacích
- **emoce** - citové procesy, stavy a vlastnosti, láska k určitým osobám, věcem, idejím nebo nenávist k jiným
- **postoje** - jsou specifické získané dispozice, vyjadřují kladný nebo záporný postoj k určitému druhu hudby, sportovnímu oddílu, národu
- **cíle, perspektivy** (od krátkodobých cílů až po celoživotní)
- **hodnotové orientace** - označuje společenskou hodnotu, kterou jedinec přijal za svou a řídí se jí, zahrnuje postoje, cíle, emoce a další motivy (Čáp, 1997).

Lidská motivace je velmi složitá a individuálně odlišná. Různí lidé mohou vykonávat stejnou činnost, ale každý z jiných motivů. Člověk může být pobízen k určité činnosti různými motivy zároveň, v různých obdobích jeho života mohou převažovat odlišné motivy k téže činnosti, např. k práci. Motivy se dostávají do konfliktu, pokud nás jeden motiv pobízí k určité činnosti, zatímco jiný motiv ho odrazuje. Některé motivy si uvědomujeme jen částečně a občas, jiné zůstávají nevědomými dlouho nebo celý život. Na lidskou činnost, prožívání a chování nepůsobí jen motivy, ale i přítomný stav jedince, kdy některé potřeby jsou uspokojeny, zatímco jiné nikoli. Důležité je, jak významný je pro jedince cíl, záleží na jeho očekávání překážek, úspěchu či neúspěchu i na dovednostech, které si osvojil v předchozím životě (Čáp, Mareš, 2007).

Motivace zahrnuje jak vnější pobídky a cíle, tak vnitřní motivy. Vnitřní motivy jsou spjaté s vnějšími pobídkami a cíli, vnější pobídka podněcuje nebo oslabuje vnitřní motiv. Vnitřní motivy mohou vést k citovému reagování na určité pobídky, k sledování jedněch cílů a naopak k opomíjení jiných. Může se stát, že člověk nechce připustit jeho motivy před druhými lidmi a ani sám před sebou, protože jsou v rozporu s jinými jeho motivy i s požadavky společnosti. Důležitým úkolem při sebepoznání a sebevýchově je poznání, uvědomění si vlastní motivace (Čáp, 1997).

3.1. Vnější a vnitřní motivace

Vnější a vnitřní motivaci začali rozlišovat behavioristické a kognitivní psychologové. Vnitřní motivace ovlivňuje lidské chování a prožívání bez jakékoliv vnější odměny. Aktivita z ní plynoucí jsou uspokojující sami o sobě. Podstatou vnitřní motivace je vrozená lidská tendence vyhledávat novost a rozptýlení, zvládat nelehké úkoly, řešit problémy a řídit svůj vlastní život (Plháková, 2003).

Čáp (1997) popisuje vnitřní motivaci jako dílčí motivy spjaté přímo s určitou činností. Je to především 1. poznávací potřeba, zvědavost, 2. potřeba činnosti, radost ze samotného vykonávání činnosti, ale také 3. uspokojení, z toho, že jsem se něčemu novému naučil a 4. uspokojení ze společné činnosti, ze sociální komunikace a interakce.

Nytrová, Pikálková(2011) používají pro vnitřní motivaci termín sebemotivace. Vychází z nás samotných a nezáleží na tom, jak a čím nás ovlivňuje někdo zvenčí. Sebemotivace je neefektivnější, pokud máme pro činnost, vnitřní motor, musí být v souladu s našimi hodnotami. Záleží na tom, co je důležité pro nás. Znalost našeho žebříčku hodnot, nám pomůže správně nastavit cíle, aby byli pro nás snáze dosažitelné.

Vnější motivace s příslušnou činností souvisí jen zprostředkovaně. O vnější motivaci mluvíme tehdy, provádí-li jedinec určitou činnost pro odměnu, prestiž, pochvalu nebo třeba z donucení. Motivování žáka na budoucí povolání nebo jiný životní cíl může mít ráz vnější i vnitřní motivace. Pokud žák přijme cíl za svůj a má k němu silný emoční vztah, bere učení jako nezbytnou podmínku k dosažení cíle, pak mluvíme o vnitřní motivaci, v opačném případě jde spíše o motivaci vnější. Využívání vnější motivace ve výchovné praxi je obvyklé, ale pokud se stává hlavním výchovným prostředkem, vede k nežádoucím výsledkům. Z toho vyplývá, že sama vnější motivace k dosažení dlouhodobých cílů nestačí. Celá osobnost zůstává ochuzená bez radosti z poznání, ze společné činnosti v příznivém emočním klimatu a bez uspokojení z realizace hodnotného cíle. To se projeví v labilitě a nespokojenosti v osobních vztazích i v práci (Čáp, 1997).

Je známa řada činitelů působících na motivaci: **1. Novost situace**, předmětu nebo činnosti. Jedince upoutá vše, co je nové. Příznivý motivační účinek má i to, když se v novém problému objevuje něco známého, pochopitelného. Znamé prvky dávají naději, že jedinec problém lépe zvládne. **2. Činnost a uspokojení z ní**. Na motivaci působí příznivě, když žák není pouze pasivním divákem a posluchačem, ale má možnost vlastní aktivity. **3. Úspěch v činnosti**. Úspěch v činnosti je pro člověka odměnou. Tím, že překonal překážky a obtíže se zvyšuje jeho sebevědomí a sebehodnocení. Aby jedinec prožil úspěch a správně ho zhodnotil, potřebuje znát výsledky své činnosti. Důležitá je míra úspěchu a neúspěchu, ta závisí na náročnosti úkolu. Příliš snadný úspěch netěší tak, jako úspěch v náročné činnosti. Obtížný úkol popřípadě malý neúspěch může motivovat ke zvýšení úsilí, ale těžké a opakované neúspěchy žáka frustrují, vedou ke ztrátě jistoty a k vážnému narušení motivace. **4. Sociální momenty**. Mladiství je při formování svých zájmů značně ovlivněn tím, co kladně hodnotí a považují za zajímavé osoby, se kterými má kladné vztahy (rodina, učitel, skupina kamarádů). Motivace k určitému oboru se snáze formuje, když má mladý člověk před sebou, osobu, která je pro žáka sympatická, může se s ní identifikovat. **5. Souvislost nové činnosti s předchozími činnostmi, zkušenostmi a zájmy**. Při poznávání osobnosti je důležité seznámit se s dřívějšími zájmovými činnostmi, zkušenostmi, úspěchy či neúspěchy. Od raného dětství vytvářet předpoklady pro rozmanité

zájmy a tím rozvíjet motivaci k společensky důležitým a hodnotným oborům. **6. Souvislost činnosti s životními perspektivami.** Motivace k učení vzniká uvedením učiva do souvislosti s budoucí žakovou činností. Jedná se o exkurze a rozhovory se zaměstnanci závodu, kdy žáka překvapí, co mohou pro praxi znamenat teoretické vědomosti, které mu do té doby připadaly zbytečné (Čáp, 1997).

„Motivace v činnosti a učení nejsou jen odměny a dárky, ale především radost z toho, že jsem něco nového poznal, že jsem se vyrovnal druhým nebo je předčil, že jsem druhému pomohl. Uspokojení z toho, že má práce a můj život mají smysl“ (Čáp, 1996, s. 81-82).

3.2. Výkonová motivace

„Výkonová motivace se projevuje tím, že každý člověk realizuje úkoly na určité úrovni, přičemž se řídí subjektivními standardy dobrého výkonu. Badatelé postupně odhalili několik relativně samostatných motivů, které různými způsoby ovlivňují chování jedince ve výkonových situacích. Patří k nim potřeba dosažení úspěšného výkonu, vyhýbání se neúspěchu a- ač to zní poněkud paradoxně – potřeba vyhýbání se úspěchu“ (Plháková, 2003, s. 372).

1. Potřeba dosažení úspěšného výkonu - potřeba překonávat překážky, prokázat své schopnosti, snažit se vykonat něco obtížného. Lidé s velkou potřebou úspěšného výkonu preferují středně obtížné úkoly. Představují pro ně určitou výzvu a jejich zvládnutí odpovídá jejich schopnostem. Jsou soutěživí, jde jim především o uplatnění jejich schopností. Nepotřebují ovládat jiné, ale chtějí sobě i ostatním ukázat, že jsou v určité oblasti vynikající. Preferují povolání, která umožňují individuální úspěch a nejlépe odpovídají jejich schopnostem.

Lidé s nízkou výkonovou motivací dávají přednost velmi snadným nebo mimořádně obtížným úkolům. Snadné úkoly volí zřejmě proto, že nekladou velké nároky na výkon a jejich zvládnutí znamená potvrzení jejich vlastních kompetencí. Obtížné úkoly si volí pravděpodobně proto, že jejich nezvládnutí na ně nevrhá špatné světlo.

Výkonová motivace se obvykle vytváří v raném dětství. Osoby s velkou potřebou úspěšného výkonu, rodiče pozitivním způsobem motivovali a podporovali při cestě k dosažení cílů. Dobré výkony a úspěchy jejich dětí ve škole či zaměstnání pro rodiče znamenali důležitou hodnotu. Lidé s velkou potřebou úspěchu si pravděpodobně v dětství osvojili výkonové požadavky svých rodičů a v dospělosti soutěží především se svými vnitřními standardy výkonnosti.

2. Potřeba vyhnout se neúspěchu - obecně se předpokládá, že dosažení dobrého výkonu je motivováno přáním dosáhnout úspěchu, ale výkonové chování ovlivňuje i snaha vyvarovat se neúspěchu. Tento motiv se projevuje dvěma způsoby. Někteří lidé se bojí selhání, a proto se výkonovým situacím vyhýbají. Jiní tvrdě pracují, aby úkol zvládli a vyhnuli se selhání. Rodiče dětí, u kterých se projevuje strach ze selhání, poskytují malou podporu nebo trestají za neúspěchy. Povzbudivá rodinná atmosféra podporuje rozvoj pozitivní potřeby dosáhnout úspěchu (Plháková, 2003).

Strach z neúspěchu se pravděpodobně zvyšuje u dětí citově deprimovaných, prožívajících záporný emoční postoj druhých lidí, pod vlivem výchovy s přísnými tresty. Takové děti jsou neklidné, mají nízké sebehodnocení, zhoršuje se jejich činnost, což vede k opakovaným neúspěchům (Čáp, 1997).

3. Potřeba vyhnout se úspěchu - je výsledkem obav ze zátěže, zodpovědnosti a z odmítání druhými lidmi. Nadaný a pilný student se ve třídě průměrných žáků může stát i terčem šikanování (Plháková, 2003).

V práci, ve sportu, v nejrůznějších životních oblastech se lépe osvědčují lidé se silnou nadějí na úspěch než ti, u kterých převažuje strach z neúspěchu (Čáp, 1997).

Plamínek (2010) popisuje čtyři motivační typy lidí. Jsou to **objevovatelé**, které nejvíce přitahuje zdolávání překážek a přijímání výzev. Bývají netrpěliví, chtiví informací a nesnáší, když je někdo řídí. Pokud se dostanou do sporu, není pro ně prostředkem k ovládnutí druhého, ale k obhájení vlastní svobody. **Usměrňovatelé** jsou kombinací dynamických preferencí a zaměření na efektivitu, přitahuje je možnost mít vliv na jiné lidi. Jsou rádi středem pozornosti, dovedou přesvědčit jiné, proto bývají

často přirozenými vůdci velkých skupin. **Sladovatelé** dokáží v oblasti pocitů a emocí výborně pochopit druhé, jsou empatičtí a vstřícní. Snaží se, aby prostředí, ve kterém žijí a pracují, bylo příjemné, lidské a chápající. Pokud se dostanou do nesnází, předpokládají, že jejich vstřícné chování jim bude od okolí vráceno. Často bývají zklamaní, protože svět kolem nich tvoří i jiné motivační typy lidí. **Zpřesňovatelé** bývají spolehliví, pečliví, přesní na sebe i okolí. Mají rádi pořádek, jasná pravidla a normy. Jsou zvyklí skrývat emoce, vystupují chladně a racionálně. Respektují nadřízené, bez ohledu na to, jaký k nim mají vztah. Vidí v nich autoritu, která vytváří podmínky pro jejich úsilí o vlastní dokonalost.

3.3. Motivace k práci

Motivy k práci mohou být různé a mohou mít specifický význam. Pro někoho jsou to **peníze**, cílem je spotřeba, uspokojení potřeb prostřednictvím hodnot a požitků. Někdy mohou být peníze i samy cílem. **Aktivita** uspokojuje potřebu smysluplné činnosti. **Seberealizace**, hlavním cílem je úspěch, uznání, potřeba ukázat, že něco umím, být užitečný. **Sociální kontakt**, potřeba stýkat se s různými lidmi. **Samostatnost a nezávislost**, potřeba ekonomické soběstačnosti a nezávislosti na společnosti a rodině (Vágnerová, 2008).

Štikar (2003) ve své knize uvádí přehled teorií pracovní motivace, které dělí do dvou skupin. První skupina teorií vysvětluje, co člověka motivuje k práci a určuje, které faktory vnějšího prostředí vedou k dosažení výkonu a spokojenosti. Patří sem Maslowova hierarchie potřeb, Herzbergerova dvoufaktorová teorie a Alderferova teorie potřeb. Druhá skupina teorií pracovní motivace shromažďuje modely, které předkládají teoretická vysvětlení. Důležité postavení mají kognitivní proměnné a jejich vztah k jiným proměnným, to umožňuje pochopení procesu pracovní motivace. Patří sem Vroomova teorie valence a očekávání, Porterova a Lawlerova teorie výkonu a spokojenosti, Adamsova teorie spravedlivosti a Lathamova a Lockova teorie dosahování cíle.

„Motivace k práci vyjadřuje celkový přístup pracovníka k vykonané pracovní činnosti, projevuje se výkonem, zaujetím a vynaloženým úsilím při výkonu pracovní činnosti. Z hlediska analýzy pracovní motivace rozlišujeme motivy a stimuly. Motivy představují vnitřní hybné síly a pohnutky, které nejsou vždy zcela vědomé a vyskytují se v rámci celého souboru motivů v hierarchických vztazích. Stimuly jsou vnějšími pobídkami, jimiž je člověk podněcován k žádoucím aktivitám. Používání stimulů je obvykle cílevědomé a aplikuje se v podobě nabízených možností, odměn a sankcí“ (Štikar, 2003, s. 299).

4. POTŘEBY

„ V činnosti člověka dochází také k tomu, že to, co bylo původně jen prostředkem k dosažení cíle, prostředkem k uspokojení potřeby, se může stát samo cílem, stává se novou potřebou“ (Čáp, 1997, s. 123).

Základní termín pro označení jednotlivých motivů je potřeba. Potřeba je subsystém organismu, který vede k vyhledávání určité podmínky nezbytné k životu, popřípadě vede k vyhýbání se nepříznivým podmínkám. Lidské potřeby dělíme v psychologii do několika skupin. **Elementární životní potřeby**- fyziologické potřeby. **Potřeba jistoty** - projevuje se nejen při fyzickém ohrožení, ale také při ohrožení „psychickém“ a sociálním např. nezaměstnanost, konflikt v rodině. **Potřeby podnětů, změny a činnosti** - projevuje se ve „funkční libosti“ tj. v radosti ze samotného vykonávání činnosti bez ohledu na výsledek, uznání a pochvalu. **Potřeba sociálního styku**, porozumění a vzájemné pomoci. **Potřeba výkonu (výkonová motivace) a společenského uznání** - dosáhnout dobrých výsledků v práci, ve sportu, úsilí vyrovnat se druhému, získat moc. **Potřeby poznávací a estetické**- touha poznat svět, záliba v krásných předmětech, v upraveném prostředí. **Potřeba kladného sebehodnocení, sebeúcty. Potřeba seberealizace či sebeaktualizace, smyslu života, potřeba realizovat v životě určitý záměr, cíl, životní poslání.** V minulosti se vyskytoval názor, že silné jsou jen základní biologické potřeby. Tento názor se v současné psychologii považuje za překonaný. Při ohrožení jakékoliv z uvedených potřeb může člověk prožívat velké utrpení (Čáp, 1997).

Zkušenosti z psychoterapie a poradenství ukazují, že velmi silné bývají ty potřeby, které nebyly v předchozím vývoji jedince uspokojovány. Nedostatek láskyplného vztahu rodičů k dětem, vede později dítě k silné potřebě sociálního styku, porozumění a vzájemné pomoci. Potřeba vyniknout a dosáhnout uznání bývá silná především u těch, kteří neměli úspěch a druzí je podceňovali (Čáp, 1997).

5. CÍLE

Motivaci lze vyjádřit - srozumitelně pro děti i mladistvé - v termínech cílů, které člověk sleduje. Cíle mohou být efektivně formovány i prostřednictvím cílů skupiny. U dětí a mladistvých s výchovnými obtížemi je potřeba podnítit radost, ale i nabídnout jiný cíl, stejně lákavý. Ve společné činnosti kolektivu probíhá přirozenou cestou vývoj a přeměna cílů: - od cílů blízkých, k středním a dalekým, - od cílů osobních, k cílům kolektivu, - od uspokojení z dosažení cíle, z překonání překážky, ze splnění povinnosti.

Rozlišujeme cíle:

- blízké (návštěva kina, setkání s kamarády)
- střední (příprava letního tábora, přijetí na školu)
- daleké (dlouhodobé až celoživotní, pracovní, zájmové plány)

Zralá osobnost spíše směřuje k cílům dalekým a méně rozvinutý jedinec je snáze upoután cílem blízkým. Cíle a činnosti přinášejí uspokojování potřeb a jejich prostřednictvím lze rozvíjet vnitřní psychické vlastnosti a osobní vztahy. Cíle, které si stanovujeme v práci, v osobním životě, ovlivňují průběh naší činnosti i spokojenost nebo nespokojenost s výsledky. Cíl dokáže člověka povzbudit a může dát jeho životu smysl. Naopak nedostatek nebo ztráta cílů může narušit činnost, osobnost i psychické zdraví (Čáp, 1997).

6. ZÁJMY

Zájem můžeme chápat jako získaný motiv, který se projevuje kladným emočním vztahem člověka k určité skutečnosti nebo k určitému druhu činnosti. *„Projevuje se soustředěním pozornosti na předmět zájmu, realizací příslušné činnosti, uspokojením z ní a nelibostí při omezování takové činnosti“*(Čáp, Mareš, 2007, s. 327).

6.1. Formování zájmů

Zájem se formuluje ve vývoji dítěte souhrou těchto podmínek a procesů:

1. Dítě přišlo do styku s určitou lidskou činností, ta upoutala jeho zvědavost a dítě se s ní začíná seznamovat.
2. Společnost a zejména významní druzí kladně hodnotí tento objekt zájmu.
3. Dítě má vnější podmínky k realizaci činnosti, především materiální a organizační.
4. Adekvátní metodické vedení a povzbuzení významných druhých, pomáhá dítěti zvládat počáteční obtíže. Především ve společné činnosti, v příznivém emočním klimatu a způsobu výchovy.
5. Zlepšování v zájmové činnosti přináší dítěti uspokojení a tím se rozvíjí jeho motivace. Získává uznání od druhých lidí a prokazuje sám sobě i ostatním, že něco dokáže.
6. Úsilí dítěte a opakované projevy snahy, vyvolávají u významných druhých kladnou emoční odezvu, komunikace je vřelejší, což podporuje dítě k vytrvání a zdokonalování činnosti.
7. Výsledkem uvedených procesů je formování a upevňování zájmu dítěte. V činnostech se rozvíjí volní vlastnosti, sociální dovednosti a zvyšuje se sebehodnocení (Čáp, Mareš, 2007).

Zájem se může rozvíjet i při absenci příznivých podmínek. Při nedostatku porozumění v rodině může dítě vyhledávat jiné osoby a podmínky. Negativisticky se

postavit proti tlaku prostředí, soustředit se na jiné činnosti a zájmy, než které mu předkládá rodina, lokalita, společnost (Čáp, Mareš, 2007).

6.2. Mnohostranný a jednostranný vývoj osobnosti

Mnohostranný – jednostranný vývoj začíná v rodině a dále je ovlivňován osobami a malými skupinami mimo rodinu. Všestranně rozvinutý člověk je ideál zahrnující optimální předpoklady k práci a vnitřně bohatému životu. Mnohostrannost – jednostrannost se mění v průběhu života. Pokud nepříznivě nepůsobí biologické a sociální podmínky, děti a mladiství směřují k mnohostrannosti. Vede je k tomu zvědavost, potřeba činnosti, sociálního styku a komunikace. Někdy může být jednostrannost výhodná, jedinec soustředí většinu času a úsilí na jednu oblast zájmu. Jindy jednostrannost působí jako nedostatek především v komunikaci. Bývá obtížné hovořit s člověkem o něčem jiném, než je jeho obor.

Mnohostranný člověk dokáže realizovat různé druhy činností. Učitelé s mnohostrannými zájmy jsou často u žáků oblíbeni, žáci přijímají jejich rady a rádi s nimi komunikují. Mnohostrannost je důležitá i z hlediska pracovního zařazení. Mnohostrannější pracovník je ve výhodě před úzkým specialistou, který se může dostat do frustrující situace, když je nucen přejít do jiné profese (Čáp, Mareš, 2007).

Mladý člověk dychtí po tom, orientovat se ve světě, poznat ho a svým způsobem si ho osvojit, zajímá se o vše možné, chtěl by všechno vyzkoušet. Hledá činnosti, které odpovídají jeho předpokladům. Přitom ještě nezná meze času, vlastních sil a zkušeností, jeho činnosti ještě nemohou dosahovat vyšší kvalitativní úrovně. Rodiče, učitelé a vychovatelé si často stěžují, že se mladí rozptylují a jejich zájmy se třísťí. Mladiství však postupně získávají zkušenosti, že nezvládnou všechny činnosti, učí se respektovat význam času a hodnotit různé druhy činností i své předpoklady k nim. K tomu je vede i výkonová motivace a méně volného času při přechodu na střední školu. Dítě se ve styku se světem dospělých i vrstevníků postupně seznamuje s různými oblastmi života, postupně rozšiřuje svůj repertoár činností až k uvedenému vrcholu na konci puberty a v adolescenci. Toto období je důležitou příležitostí ke vzniku nových

zájmů, které mohou mít význam pro další zájmové činnosti dospělého, ale zároveň i pro jeho vývoj profesionální (Čáp, 1990).

7. SCHOPNOSTI

Schopnost je psychická vlastnost, která umožňuje člověku naučit se určitým činnostem a dobře je vykonávat. Pojem schopnost souvisí s dalšími psychologickými pojmy (zejména vloha, nadání, talent, dovednost, tvořivost). Vloha je biologický, vrozený předpoklad pro utváření schopnosti. Naproti tomu schopnost není vrozená, formuluje se a rozvíjí na podkladě vlohy životem ve společnosti, činností, učením. Nadání je soubor dobře rozvinutých schopností pro určitou oblast činnosti. Výrazem talent se označuje zvláště vysoce rozvinutá schopnost či nadání. Schopnosti i dovednosti jsou předpoklady ke správnému vykonávání činností. (Čáp, 1997).

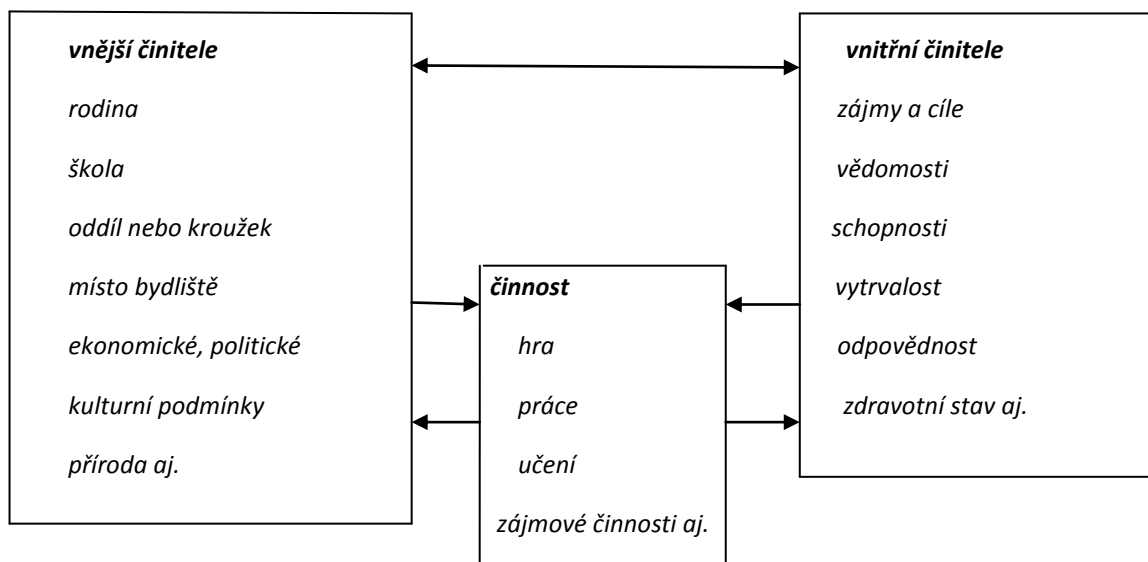
Za základní faktory vývoje schopností jsou pokládány tyto: 1. Včasná stimulace dané vlohy, 2. Systematické a intenzivní cvičení již v dětství, 3. Navození a udržování příslušné motivace. Zde je již na místě zmínit vztah schopností a inteligence, která je pojímána jako obecná schopnost chápat vztahy. K úspěšnému provozování nějaké činnosti, například určitého druhu podnikání či sportu, je třeba určitých znalostí (systematických poznatků, což je víc než singulární vědomosti), respektive dovedností (způsobilosti používat znalosti v praxi) a určité míry praktického výcviku, který zahrnuje nejen transformaci znalostí v příslušné dovednosti, ale v mnoha případech i senzomotorické učení. Ve schopnostech jsou zahrnuty dovednosti, mentální i motorické návyky. Z podobnosti mezi schopnostmi rodičů a jejich dětí nelze vždy usuzovat na dědičnost takových schopností, protože podobnost může být důsledkem systematického vedení či školení v rámci rodinné výchovy, vycházející z určité rodinné tradice (Nakonečný, 2009).

8. LIDSKÉ ČINNOSTI

Lidský život je možno chápat jako soubor rozmanitých činností. Jedná se o dětské hry, školní čtení, psaní, počítání, sportovní a zájmové činnosti, jednoduché i složitější práce. Psychologický pojem činnost, zahrnuje hry, učební činnost, práce, činnosti ve volném čase. Činnost je tedy víc než vnější chování, je také víc než vnitřní prožívání. Zahrnuje chování a prožívání v jejich jednotě. Lze rozlišit vnější a vnitřní činnost, ale rozdíl mezi nimi je jen relativní. Vnitřní činností např. řešení matematických úloh, čtení textu, psaní poznámek, někdy řešitel přechází i do řešení ve vnější, hlasité řeči, projevují se emoce spojené se zvládáním či nezvládáním překážek. Naproti tomu dobře nacvičené, zautomatizované činnosti označujeme za vnější činnost. Vnitřní momenty jsou nenápadné, ale vždy je zde určitá forma vnímání, např. zrakového a hmatového. Existuje velké množství rozmanitých lidských činností, stejnou činnost vykonávají různí lidé odlišným způsobem, s jinou silou zájmu a z různých motivů. Ve všech činnostech však probíhá určité vzájemné působení člověka a prostředí, podmínky vnější i vnitřní jsou zde ve vzájemné interakci (Čáp, Mareš, 2007).

Tabulka č. 4.1.

„Činitele působící v činnosti. Na činnost člověka působí vnější a vnitřní činitele. Zároveň činnost člověka působí na vnější a vnitřní činitele a také vnější a vnitřní činitele působí na sebe navzájem“.

(Čáp, Mareš, 2007, s. 74)

Dobré vykonávání činnosti a dosažení dobrého výsledku v práci, sportu, předpokládá kromě vnějších podmínek, aby člověk:

- přijímal informace z prostředí a z průběhu své vlastní činnosti, dobře vnímal a poznával
- měl motivaci k příslušné činnosti
- byl v dobrém psychofyzilogickém stavu, nebyl příliš unavený, nebo naopak vzrušený, nesoustředěný, v depresivní náladě
- ovládal příslušnou činnost, měl potřebné zkušenosti, vědomosti a dovednosti
- měl schopnosti a další vlastnosti, např. vytrvalost, kooperativnost ve styku s druhými lidmi

Souhrnně lze říct, že člověk by měl mít takový soubor psychických předpokladů, procesů, stavů a vlastností, které mu umožňují vykonávat určitou činnost, dosahovat cílů s přihlédnutím k podmínkám. Psychické předpoklady zajišťují

adaptaci, přizpůsobení se vnějším podmínkám, ale také jejich pozměňování, aby lépe vyhovovaly člověku, který činnost realizuje.

Psychické procesy, stavy a vlastnosti se v činnostech projevují a zároveň formují, rozvíjejí. Psychologické zkoumání lidských činností pomáhá poznávat člověka, nejen teoreticky, ale i v praxi. Pomáhá nacházet metody, jak na lidi působit, jak rozvíjet jejich zájmy a schopnosti (Čáp, Mareš, 2007).

8.1. Nezaměstnanost

„Zaměstnání má pro člověka, žijícího v středoevropské sociokulturní oblasti, značnou hodnotu. Profesní role je důležitou součástí identity a faktorem ovlivňujícím sociální hodnocení daného jedince, s ohledem na ni jej posuzují i ostatní lidé“(Vágnerová, 2008, s. 732).

Nezaměstnanost představuje nový sociálně - ekonomický problém. V roce 2013 bylo v České republice v průměru 8,6% nezaměstnaných. Z toho 18,1% tvoří mladí lidé do 25 let¹.

Riziko nezaměstnanosti ovlivňuje především věk, vzdělání, pohlaví, zdravotní stav, příslušnost k určité sociální skupině. Lidé s nedostatečnou kvalifikací a nízkou úrovní vzdělání jsou nezaměstnaností více ohroženi. Mladí lidé, kteří nemohou najít práci, jsou více ohroženi negativními důsledky nezaměstnanosti, než jiné věkové kategorie (Vágnerová, 2008).

Podíl nezaměstnaných mladých lidí v posledních letech narůstá. S tím je spojen zvýšený výskyt extrémních negativních jevů, jako jsou drogy, kriminalita, gamblerství, ale také ztráta sociálních dovedností a deprese. Tyto negativní jevy

---

¹ / <http://www.novinky.cz/ekonomika/295405-v-cesku-se-rodí-armada-nezamestnane-mladeze.html>

ohrožují mravní a sociální vývoj mládeže, která ještě není dostatečně sociálně zralá a nedokáže se těmto vlivům bránit (Sak, 2000).

Zaměstnání a ekonomická nezávislost je pro mladistvého znakem dospělosti. Mladý nezaměstnaný si včas nevytvoří potřebné pracovní návyky a nemůže rozvíjet své schopnosti a dovednosti. Zvykne si na finanční podporu od státu, aniž by vynaložil jakékoli úsilí. Mnohdy získává i finanční příspěvky od rodičů, což ho nemotivuje k hledání práce. Nadbytek času, nuda i frustrace zvyšuje riziko asociálního chování. Mladí nezaměstnaní se sdružují do part, užívají drogy, kradou. Nerespektují normy společnosti, protože jim neposkytla šanci získat zaměstnání. Asociální způsob chování se pro ně stává normou a ztrácí schopnost adaptace na život zaměstnaného člověka. Slovenská studie (Adamovič a kol., 1994, 1995) uvádí, že 90% mladých nezaměstnaných je pasivní při hledání práce. Jen 13,4% přiznalo podíl viny na této situaci. Bezradnost slovenské mládeže, rezignace a apatie, mohou být projevem dlouholeté samozřejmosti zaměstnání nebo zafixované pasivity při řešení jakýchkoli problémů. Podle Vágnerové bude pravděpodobně podobný postoj převládat i v České republice (Vágnerová, 2008, s. 742).

EMPIRICKÁ ČÁST

9. STANOVENÍ VÝZKUMNÉHO CÍLE

Hlavním cílem výzkumu je:

- Zjistit jaký význam má práce pro dnešní adolescenty

Další cíle výzkumu:

- Zjistit, co si představují pod pojmem práce
- Zjistit, zda by zvolili spíše práci, která je nebaví, ale je lépe placená nebo naopak
- Zjistit, kdo (co) je nejvíce motivovalo při výběru oboru
- Zjistit, zda chtějí po dostudování v oboru dále pracovat
- Zjistit, zda plánují budoucnost

Porovnat výsledky ze Středního odborného učiliště a Střední zdravotnické školy.

Stanovené hypotézy:

1. Hypotéza H_0 : Hodnota *práce* je u obou výzkumných skupin na stejném místě.
Hypotéza H_1 : Umístění hodnoty *práce* je u sledovaných skupin rozdílné.
2. Hypotéza H_0 : Představy o práci u obou sledovaných skupin jsou stejné.
Hypotéza H_2 : Mezi výzkumnými skupinami existují rozdíly ve vnímání pojmu práce.
3. Hypotéza H_0 : Žáci SOU i SZŠ chtějí v oboru dále pracovat i po dostudování.
Hypotéza H_3 : Četnosti žáků, kteří jednotlivé možnosti vybírají, jsou rozdílné.

9.1. Metoda výzkumu

V bakalářské práci byla použita dotazníková metoda. Dotazník, použitý v bakalářské práci obsahuje šest otázek a byl samostatně sestaven autorkou. Dotazník vyplňovalo anonymně celkem 100 osob (50 žáků SOU a 50 žáků SZŠ). Respondenti během vyučovací hodiny ochotně odpověděli na všechny otázky. Dotazník byl

předložen prostřednictvím pedagogů, kteří měli veškeré informace potřebné ke správnému vyplnění.

9.2. Charakteristika výzkumného vzorku a prostředí

Výzkumu se zúčastnilo celkem 100 žáků ve věku 17-20 let (2- 3. ročník), z toho bylo 75 žen a 25 mužů. Výzkumný vzorek je rozdělen na dvě skupiny.

První skupinu tvoří žáci Středního odborného učiliště v Trhových Svinech. V této skupině se výzkumu zúčastnilo 50 osob (28 žen a 22 mužů). Dotazník byl předložen žákům, kteří studují obory kuchař- číšník, farmář- farmářka, opravář- mechanizátor, malíř- natěrač.

Druhou skupinu tvoří žáci Střední zdravotnické školy v Českých Budějovicích obor Zdravotnický asistent. Výzkumu se zúčastnilo 50 osob (47 žen a 3 muži).

10. VLASTNÍ ŠETŘENÍ

10.1. Popis výsledků empirického výzkumu

Otázka č. 1: Seřaď jednotlivé hodnoty od nejdůležitější po nejméně důležité (1 nejvíce důležitá- 5 nejméně důležitá).

Tabulka č. 1

Hodnota	Ø SOU	Ø SZŠ
Vzdělání	1,86	1,76
Přátelé	1,74	1,56
Láska	1,80	1,74
Rodina	1,42	1,24
Úspěch	2,00	2,16
Peníze	2,08	2,40
Zdraví	1,30	1,16
Práce	1,62	1,72
Pomoc druhým	1,86	1,56
Světový mír	2,58	2,34

Komentář k tabulce č. 1

Tabulka vyjadřuje výpočet průměrné hodnoty. V levé části tabulky jsou nabízené hodnoty, v pravé části průměr vypočítaný podle odpovědí respondentů SOU a SZŠ.

Pořadí hodnot pro jednotlivé soubory respondentů (dle vypočítané průměrné hodnoty).

Tabulka č. 2

SOU			SZŠ		
Pořadí	Ø	Hodnota	Pořadí	Ø	Hodnota
1.	1,30	zdraví	1.	1,16	zdraví
2.	1,42	rodina	2.	1,24	rodina
3.	1,62	práce	3.	1,56	přátelé
4.	1,74	přátelé	4.	1,56	pomoc druhým
5.	1,80	láska	5.	1,72	práce
6.	1,86	vzdělání	6.	1,74	láska
7.	1,86	pomoc druhým	7.	1,76	vzdělání
8.	2,00	úspěch	8.	2,16	úspěch
9.	2,08	peníze	9.	2,34	Sv. mír
10.	2,58	Sv. mír	10.	2,40	peníze

Otázka č. 2: Co si představuješ pod pojmem práce?

Tabulka č. 3

	Zdroj financí	%	Sebeuplatnění	%	Životní poslání	%	Povinnost	%
SOU	30	60	8	16	1	2	11	22
SZŠ	22	44	20	40	5	10	3	6

Komentář k tabulce č. 3:

V horní části tabulky jsou nabízené možnosti, pod nimi je uveden počet odpovědí jednotlivých skupin a procentuální zastoupení odpovědí. Ve skupině žáků SOU je seřazení jednotlivých odpovědí podle procentuálního vyjádření následující: zdroj

financí 60 %, povinnost 22 %, sebeuplatnění 16 %, životní poslání 2 %. Procentuální vyjádření ve skupině SZŠ: zdroj financí 44 %, sebeuplatnění 40 %, životní poslání 10 %, povinnost 6 %.

Tabulka č. 4

Statistická významnost u možnosti „zdroj financí“ mezi SOU a SZŠ

	Počet žáků	Pozorovaná četnost P	Očekávaná četnost O	P-O	$(P-O)^2$	$(P-O)^2$ O
SOU	50	30	26	4	16	0,61
SZŠ	50	22	26	-4	16	0,61
	Σ 100	Σ 52				Σ 1,22

Komentář k tabulce č. 4

Tabulka ukazuje statistickou významnost mezi odpověďmi SOU a SZŠ. Vypočítaná hodnota je 1,22. Kritická hodnota zjištěná dle statistických tabulek je 3,841. K přijetí alternativní hypotézy musí být zjištěná hodnota vyšší než hodnota kritická.

Tabulka č. 5

Statistická významnost u možnosti „sebeuplatnění“ mezi SOU a SZŠ

	Počet žáků	Pozorovaná četnost	Očekávaná četnost	P-O	$(P-O)^2$	$(P-O)^2$ O
SOU	50	8	14	-6	36	2,57
SZŠ	50	20	14	6	36	2,57
	Σ 100	Σ 28				Σ 5,14

Komentář k tabulce č. 5

Tabulka ukazuje statistickou významnost mezi odpověďmi SOU a SZŠ. Vypočítaná hodnota je 5,14. Kritická hodnota dle statistických tabulek je 3,841 (při hladině

významnosti 0,05). K přijetí alternativní hypotézy musí být zjištěná hodnota vyšší než hodnota kritická.

Tabulka č. 6

Statistická významnost u možnosti „ životní poslání“ mezi SOU a SZŠ

	Počet žáků	Pozorovaná četnost	Očekávaná četnost	P-O	$(P-O)^2$	$(P-O)^2$ O
SOU	50	1	3	-2	4	1,3
SZŠ	50	5	3	2	4	1,3
	$\Sigma 100$	$\Sigma 6$				$\Sigma 2,6$

Komentář k tabulce č. 6

Tabulka ukazuje statistickou významnost mezi odpověďmi SOU a SZŠ. Vypočítaná hodnota je 2,6. Při hladině významnosti 0,05 je kritická hodnota dle statistických tabulek 3,841.

Tabulka č. 7

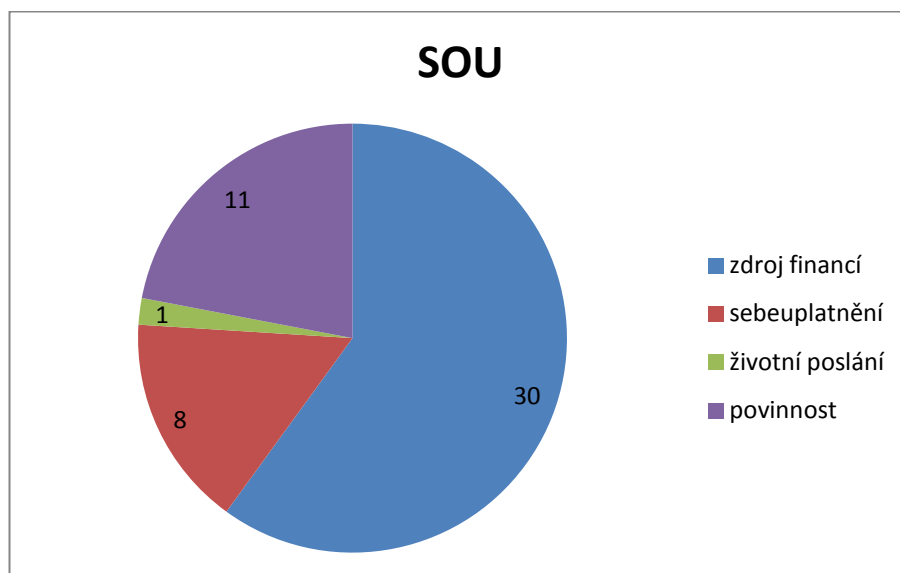
Statistická významnost u možnosti „ povinnost“ mezi odpověďmi SOU a SZŠ

	Počet žáků	Pozorovaná četnost	Očekávaná četnost	P-O	$(P-O)^2$	$(P-O)^2$ O
SOU	50	11	7	4	16	2,2
SZŠ	50	3	7	-4	16	2,2
	$\Sigma 100$	$\Sigma 14$				$\Sigma 4,4$

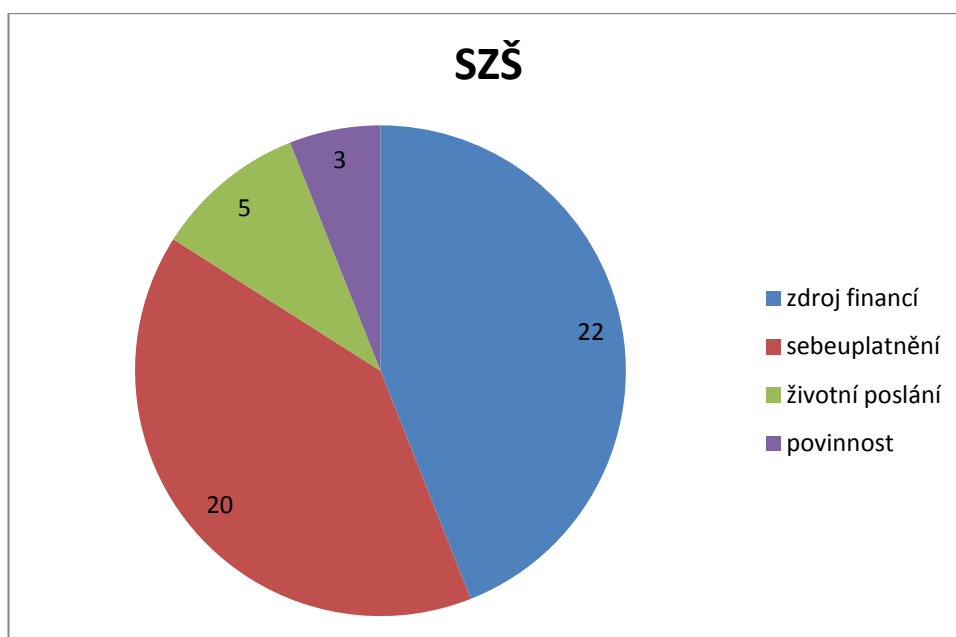
Komentář k tabulce č. 7

Tabulka ukazuje statistickou významnost mezi odpověďmi SOU a SZŠ. Vypočítaná hodnota je 4,4. Kritická hodnota dle statistických tabulek je 3,841.

Graf A k tabulce č. 3

Graf B k tabulce č. 3

Otázka č. 3: Kterou z nabízených možností bys spíše zvolil?

a) Práce, která mě nebaví, ale je lépe placená

b) Práce, která mě baví, ale je hůře placená

Tabulka č. 8

	Nebaví/ lépe placená	%	Baví/ hůře placená	%
SOU	25	50	25	50
SZŠ	22	44	28	56

Komentář k tabulce č. 8:

Tabulka vyjadřuje počet odpovědí k nabízeným možnostem. Vpravo je uvedeno procentuální zastoupení jednotlivých položek.

Otázka č. 4: Kdo (co) tě nejvíce motivoval (o) k rozhodnutí studovat tento obor?

Tabulka č. 9

		Počet odpovědí SOU	Počet odpovědí SZŠ
a)	Chci mít maturitu/výuční list	16	24
b)	Zajímavost oboru	10	32
c)	Bylo snadné se sem dostat	4	1
d)	Škola je v blízkosti bydliště	10	4
e)	Kamarád/ ka zde studuje	5	2
f)	Dobré uplatnění na trhu práce	10	28
g)	Rodinná tradice	2	8
h)	Rodiče mě donutili	5	1
i)	Jiný důvod	6	13

Komentář k tabulce č. 9

Žáci mohli vybrat i více odpovědí. V levém sloupci tabulky jsou nabízené možnosti. Vpravo jsou počty odpovědí jednotlivých skupin. Ve skupině žáků SOU je nejčastější odpovědí (16x) chci mít výuční list, následuje zajímavost oboru, škola v blízkosti bydliště a dobré uplatnění (10x), poté jiné důvody (6x), kamarád/ka, který/á zde studuje a rodiče mě donutili (5x), bylo snadné se sem dostat (4x) a rodinná tradice (2x). Žáci SZŠ nejčastěji vybrali zajímavost oboru (32x), dobré uplatnění na trhu práce (28x), chci mít maturitu (24x), poté uvedli jiné důvody (13x), rodinná tradice (8x), škola je v blízkosti bydliště (4x), kamarád/ka, který/á zde studuje (2x), bylo snadné se sem dostat a rodiče mě donutili (1x).

Otázka č. 5: Po dostudování chci v oboru dále pracovat.

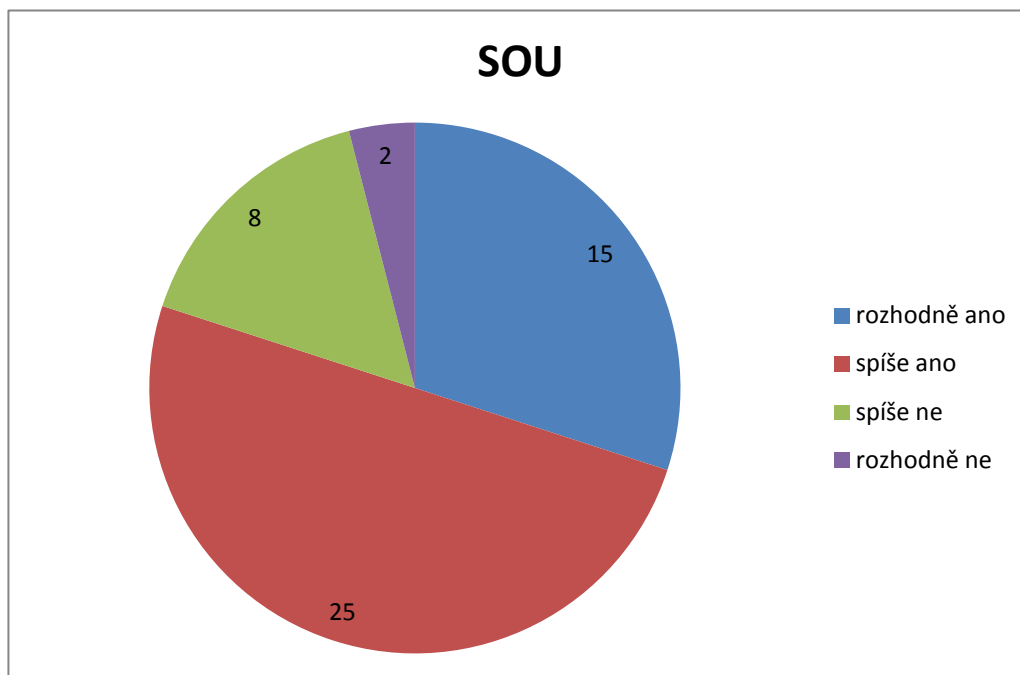
Tabulka č. 10

	Rozhodně ano	Spíše ano	Spíše ne	Rozhodně ne
SOU	15	25	8	2
SZŠ	23	20	5	2

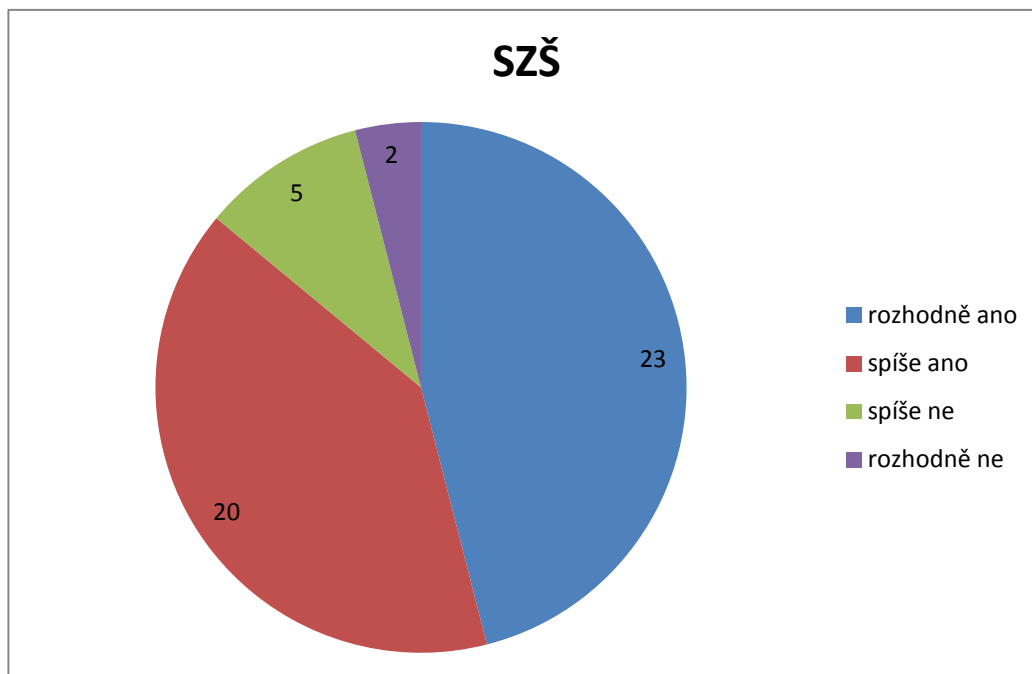
Komentář k tabulce č. 10

V horní části tabulky jsou nabízené možnosti, dole je počet odpovědí u každé z dotazovaných skupin. Žáci SOU nejčastěji odpověděli spíše ano (25x), pak rozhodně ano (15x). Skupina SZŠ nejčastěji odpověděla rozhodně ano (23x) a spíše ano (20x).

Graf A k tabulce č. 10

Graf B k tabulce č. 10

Otázka č. 6: Plánuješ budoucnost?

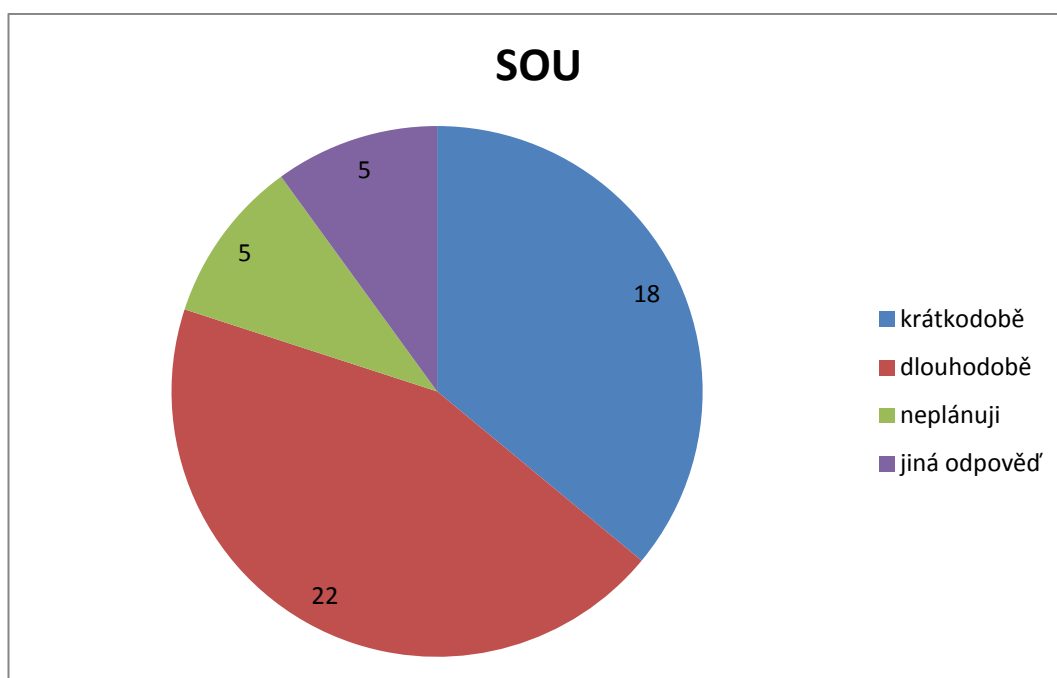
Tabulka č. 11

	Krátkodobě	Dlouhodobě	Neplánuji	Jiná odpověď
SOU	18	22	5	5
SZŠ	22	19	3	6

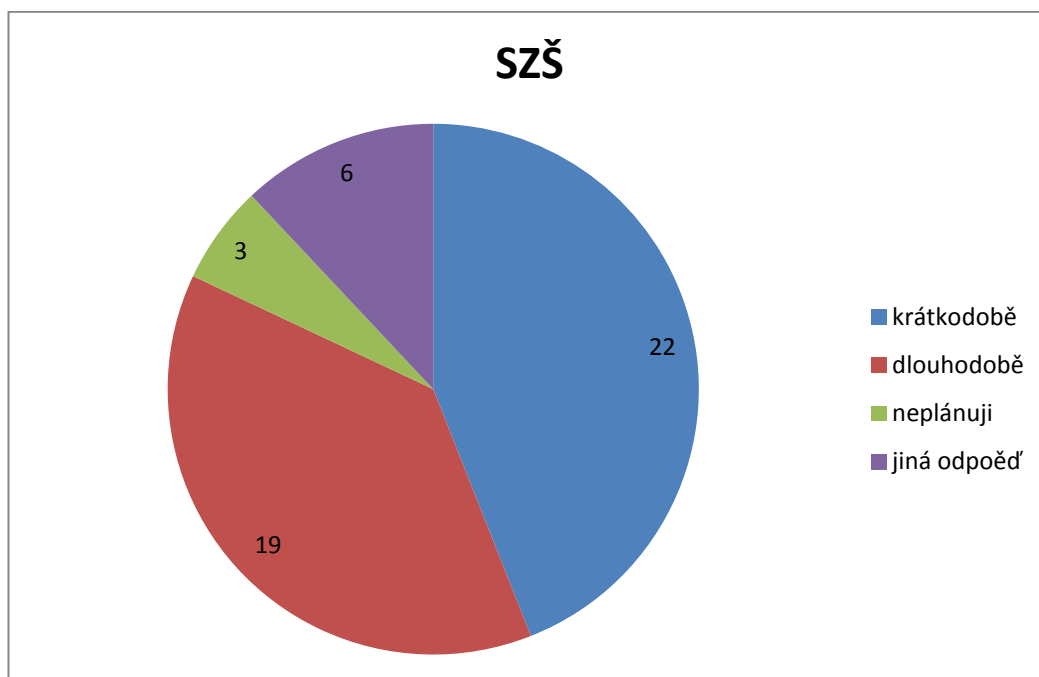
Komentář k tabulce č. 9

V horní části tabulky jsou nabízené možnosti, pod nimi počty odpovědí žáků SOU a SZŠ. Dlouhodobě plánuje 22 žáků SOU a 19 žáků SZŠ, krátkodobě plánuje 18 žáků SOU a 22 žáků SZŠ.

Graf A k tabulce č. 11

Graf B k tabulce č. 11

a. Interpretace výsledků a vyhodnocení hypotéz

Úkolem této kapitoly je interpretace výsledků a potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz. Výsledky budou podrobně popsány a obohaceny o informace, které poskytlí rozšiřující odpovědi.

Hypotéza H 1: Umístění hodnoty *práce* je u sledovaných skupin rozdílné.

Odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní. U žáků SOU je hodnota *práce* na třetím místě a u žáků SZŠ na místě pátém. Pro žáky SOU je největší hodnotou zdraví, rodina, práce, přátelé a láska. U žáků SZŠ je to zdraví, rodina, přátele, pomoc

druhým a práce. Další pořadí hodnot je u obou skupin téměř stejné. Umístnění hodnoty *práce* u žáků SOU na třetím místě lze vysvětlit tím, že pojem *práce* pro ně není tak vzdálený a uvědomují si, že se již brzy budou muset zapojit do pracovního procesu. Naopak u žáků SZŠ je práce něco, co v dohledné době ještě nebudou muset řešit. Výzkum probíhal u žáků 2. a 3. ročníků to znamená, že jim zbývá ještě rok či dva k dosažení maturity a další dva roky ke splnění kvalifikace diplomovaná sestra. Zatímco na SOU využívá možnost nástavbového studia asi 10% žáků, na SZŠ je to kolem 80% žáků.

Hypotéza H 2: Mezi výzkumnými skupinami existují rozdíly ve vnímání pojmu práce.

Možnost „ zdroj financí“ - z výsledků vyplývá, že 60% žáků SOU si pod pojmem práce, představuje zdroj financí. U žáků SZŠ je to 44%. Nulovou hypotézu nelze odmítnout na základě výpočtu statistické významnosti (tabulka č. 4).

Možnost „ sebeuplatnění, seberealizace“ - na základě výpočtu statistické významnosti (tabulka č. 5) odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní hypotézu. Výsledky ukazují, že 40% žáků SZŠ si pod pojmem *práce* představuje sebeuplatnění, u žáků SOU je to 8%.

Možnost „ životní poslání“ – pod pojmem práce si představuje životní poslání 10% žáků SZŠ a 2% žáků SOU. Na základě výpočtu statistické významnosti (tabulka č. 6) nelze odmítnout nulovou hypotézu.

Možnost „ povinnost“ – práci vnímá jako povinnost 11 žáků SOU a 3 žáci SZŠ. Dle výpočtu statistické významnosti (tabulka č. 7) odmítáme nulovou hypotézu a přijímáme alternativní.

Hypotéza H3: Četnosti žáků, kteří jednotlivé možnosti vybírají, jsou rozdílné.

Nelze odmítnout nulovou hypotézu. Otázka zněla, zda žáci chtějí i po dostudování v oboru dále pracovat. Žáci SZŠ 23x uvedli, rozhodně ano a 20x spíše ano. Kladných odpovědí bylo tedy 43, záporných sedm. Podobné byly i výsledky SOU, kdy „rozhodně ano“ uvedlo 15 žáků a „spíše ano“ 25 žáků. Tyto výsledky dokazují slova bývalých žáků, kteří se po vyučení většinou snaží hledat práci v oboru, ale často nejsou úspěšní pro nedostatek praxe a přijímají práci mimo obor.

Tabulka č. 8 přehledně ukazuje, jak by se respondenti rozhodli v případě, pokud by museli zvolit mezi prací, která je baví, ale je hůře placená a naopak. Polovina žáků SOU by zvolila práci, která je baví, ale je hůře placená, pro druhou polovinu by byly větší motivací peníze. Ani výsledky SZŠ se příliš nelišily. Pro 28% žáků by byla motivací práce, která je baví a pro 22% jsou motivací spíše peníze. U dotazníků ze SZŠ bylo ve dvou případech u zakroužkované odpovědi dopsáno, že respondent by se spíše rozhodoval podle aktuální situace.

Velkou motivací pro studium vybraného oboru je pro žáky SOU „*chci mít výuční list*“ (16x). Následují „*zajímavost oboru*“ (10x); „*škola v blízkosti bydliště*“ (10x) a „*dobré uplatnění*“ (10x). Tento výsledek dokazuje mé zjištění, o kterém se zmiňuji v úvodu, že nemalá část žáků SOU studuje pouze pro výuční list. Několik žáků uvedlo i jiné důvody, nejčastěji: *přestup z maturitního oboru, zdravotní možnosti nebo citovou vazbu k oboru*. Pro žáky SZŠ bylo největší motivací pro výběr oboru: „*zajímavost*“ (32x); „*dobré uplatnění na trhu práce*“ (28x) a „*maturita*“ (24x). Mezi jiné odpovědi respondenti nejčastěji uvedli: „*práce s lidmi, pomoc druhým, nemoci v rodině, seberealizace, touha vykonávat toto povolání již od mala a nevěděla jsem kam jít*“.

Svou budoucnost plánuje krátkodobě 18 žáků SOU a 22 žáků SZŠ, dlouhodobě plánuje 22 žáků SOU a 19 žáků SZŠ. Žáci SZŠ nejčastěji uváděli jako jiné odpovědi: „*plánuji na etapy; neplánuji, ale zajímá mě, co bude; neplánuji, nevím, co bude*“. Žáci SOU mezi jiné odpovědi nejčastěji uvedli: „*neplánuji, nevím, co bude*“.

10.3. Závěr výzkumného šetření

Hlavním cílem výzkumné části bakalářské práce bylo splnit výzkumné cíle stanovené na počátku výzkumu a potvrdit nebo vyvrátit stanovené hypotézy.

Stanovených cílů bylo dosaženo analýzou dotazníkových otázek. Odpovědi byly zaznamenány do tabulek. Některé z otázek pro lepší názornost doplňují grafy.

Z výzkumu vyplývá, že práce je pro adolescenty důležitou hodnotou a toto tvrzení přehledně ukazuje tabulka č. 2. S pojmem práce si žáci nejčastěji spojují zdroj financí, sebeuplatnění a povinnost. Zde se nejvíce projeví rozdíly mezi dotazovanými skupinami. Obě skupiny vnímají pojem práce nejčastěji jako zdroj financí. Na druhém místě je u žáků SZŠ uvedeno sebeuplatnění. To lze vysvětlit specifičností oboru Zdravotnický asistent. Nejmenší rozdíly mezi dotazovanými skupinami byly zjištěny u otázky: *Jakou práci zvolíš?* Polovina dotazovaných uvedla práci, která mě nebaví, ale je dobře placená. Téměř stejný výsledek byl zjištěn i u druhé skupiny. Zajímavým zjištěním byl rozpor mezi odpověďmi žáků SZŠ. Otázka č. 1 zjišťovala pořadí jednotlivých hodnot. Žáci SZŠ zařadili hodnotu „peníze“ na poslední desáté místo. Přesto 44% z nich vnímá pojem práce jako zdroj financí a stejný počet žáků by volilo spíše práci, která je nebaví, ale je lépe placená. Pro žáky SOU je největší motivací pro studium oboru výuční list, ale přesto jich většina chce po dostudování v oboru dále pracovat. Zde se nabízí otázka pro další výzkum. Proč jsou žáci SOU většinou bezúspěšní při hledání práce v oboru? Zda je to přesycením trhu práce nebo na tomto stavu nesou svůj podíl viny oni či stát svou politikou?

Žáci SZŠ považují za největší motivaci pro studium zajímavost oboru a dobré uplatnění na trhu práce. Což je vzhledem k stálému nedostatku zdravotnického personálu pochopitelné. V otázce na budoucnost se odpovědi lišily také jen minimálně. Celkem 81 % adolescentů plánuje budoucnost, ať již krátkodobě nebo dlouhodobě. Není jim lhostejné, co bude a o své budoucnosti přemýšlí. I když se nám někdy může zdát, že je tomu právě naopak.

ZÁVĚR

Práce představuje poznatky o hodnotové orientaci mládeže ve vztahu k práci. Mohu konstatovat, že jsem si osvojila mnoho nových poznatků, které mi budou přínosem k mé vlastní práci. Dále práce nabízí výsledky vlastního výzkumného šetření, které bylo provedeno za účelem potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz a ke splnění cílů stanovených v úvodu. Adolescence patří k nejtěžším vývojovým etapám v lidském životě. Mladý člověk se snaží vyznat sám v sobě a prostřednictvím zdolávání překážek si vytváří sebevědomí. Může se zdát, že mládež má sebevědomí nadbytek, ale většinou se svým okázalým chováním snaží jen zakrýt nejistotu.

Často se setkávám s názorem, že dnešní generace mladých lidí je zkažená, ničeho si neváží a neuznává ty správné hodnoty. Toto tvrzení podporují i dnešní média, která v hojné míře ukazují mladé delikventy. Pozitivních zpráv je poskromnu a tak vzniká celkový obraz o dnešní mladé generaci. S mladými lidmi se setkávám každý den, proto tento názor nesdílím a snažím se ho vyvracet. Ať se nám to líbí nebo ne, naše děti jsou především odrazem nás rodičů. Je těžké motivovat žáka k odpovědnému přístupu k práci, když oba jeho rodiče nepracují. Právě fungující rodina je nejdůležitější pro správný vývoj dítěte.

Náš vztah k práci je výsledkem naší motivace. Již při výběru školy by měli především rodiče zvážit přednosti a nedostatky svých dětí. Navštívit dny otevřených dveří na školách, kde si žáci mohou různé činnosti vyzkoušet. Bohužel i zde se setkávám s nezájmem ze strany rodičů, pak se stane, že žák, který není schopen komunikovat s cizími lidmi, se ocitne na oboru číšník. Výsledkem je častá absence a nechuť k učení i k práci.

Jsem přesvědčena, že dnešní mladá generace není zkažená. Jak dokazuje i můj výzkum, jsou pro ně hodnoty zdraví, rodina, láska, přátelé i práce těmi důležitými. Přemýšlejí o své budoucnosti a chtějí se, co nejlépe začlenit do společnosti.

Je především na nás, rodičích i učitelích, snažit se, předat dětem to, co sami považujeme za důležité. Nemyslím tím memorování nad tím, co by se mělo a nemělo, ale především jít příkladem. Dokázat sobě i ostatním, že pokud něco chci, tak toho dosáhnou, ale musím proto něco udělat. Pomoci dětem najít tu správnou motivaci. Dosáhnout svého cíle, aniž by použil ostré lokty. Dovést je k poznání, že peníze jsou sice důležité, ale neměly by se stát cílem našeho snažení. Naučit je vnímat náročné úkoly jako výzvy a těšit se z jejich zdolání. Prožívat uspokojení z dobře odvedené práce. Jsem přesvědčena, že vychovávat děti ke skromnosti, pracovitosti, slušnosti, ohleduplnosti, úctě k druhým lidem je i v dnešní době nejdůležitější.

Dnešní mládež vyrůstá v době, která je zaměřena na konzumní způsob života. Nutí je se rychle přizpůsobovat a reagovat na měnící se podmínky a proto i hodnoty, postoje a názory dnešní mladé generace jsou jiné. Ve školách by měla být mládež vychovávána k respektování určitých pravidel, ale v běžném životě, především prostřednictvím médií vidí, že lidé, kteří by měli jít příkladem naší společnosti, porušují veškerá pravidla slušnosti a morálky.

„Není správné domnívat se, že to, co si současní mladí lidé myslí, co cítí a čemu věří, nemá žádný vliv na společnost jako celek. Podle tvrzení D. Golemana, dospělý svět má takové dospívající, jaké si sám zaslouží“ (Nitrová; Pikálková, s. 193).

POUŽITÁ LITERATURA

Čáp, J.: *Psychologie mnohostranného vývoje člověka*. Praha, SPN 1990, s. 292 ISBN 80-04-22967-0

Čáp, J., Mareš, J.: *Psychologie pro učitele*. Praha, Portál 2007, s. 655 ISBN 978-80-7367-273-7

Čáp, J.: *Rozvíjení osobnosti a způsob výchovy*. Praha, ISV 1996, s. 302 ISBN 80-85866-15-3

Čáp, J.: *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha, Karolinum 1997, s. 415 ISBN 80-7066-534-3

Čechová, V., Mellanová, A., Rozsypalová, M.: *Speciální psychologie*. Brno, NCO NZO 2004, s. 173 ISBN 80-7013-386-4

Eyrovi, L., R.: *Jak naučit děti hodnotám*. Praha, Portál 2007, s.156 ISBN 978-80-7367-275-1

Ferjenčík, J.: *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*. Praha, Portál 2000, s. 253 ISBN 80-7178-367-6

Chrátka, M.: *Metody pedagogického výzkumu*. Praha, Grada 2007, s. 261 ISBN 978-80-247-1369-4

Kopecká, I.: *Psychologie 2. díl*. Praha, Grada 2012, s. 145 ISBN 978-80-247-3876-5

Matějček, Z., Langmaier, J.: *Výpravy za člověkem*. Praha, Odeon 1981, s. 221 ISBN 01-070-81

Možný, I.: *Rodina a společnost*. Praha, Slon 2008, s. 321 ISBN 978-80-86429-87-8

Nakonečný, M.: *Psychologie osobnosti*. Praha, Academia 2009, s. 615 ISBN 978-80-200-1680-5

Nytrová, O., Pikálková, M.: *Dialog mezi hodnotami aneb hodnoty vyřčené a hodnoty žité*. Praha, UJAK 2011, s.361 ISBN 978-80-7452-014-3

Plamínek, J.: *Tajemství motivace, Jak zařídit, aby pro vás lidé rádi pracovali.2., doplněné vydání*, Praha, Grada 2010, s. 127 ISBN 978-80-247-3447-7

Plháková, A.: *Učebnice obecné psychologie*. Praha, Academia 2003, s. 463 ISBN 978-80-200-1499-3

Prudký, L.: *Hodnoty a normy v české společnosti – stav a vývoj v posledních letech*. Praha, Cerm 2004, s. 32, ISBN 80-7204-358-7

Rozsypalová, M., Čechová, V., Mellanová, A.: *Psychologie a pedagogika*. Praha, Informatorium 2003, s. 186 ISBN 7333-014-8

Sak, P.: *Proměny české mládeže*. Praha, Petrklíč 2000, s. 287 ISBN 80-7229-042-8

Štikar, J., Rymeš, M., Riegel, K., Hoskovec, J.: *Psychologie ve světě práce*. Praha, Karolinum 2003, s. 461 ISBN 80-246-0448-5

Ulrichová, M.: *Člověk, stres a osobnostní předpoklady*. Ústí nad Orlicí, Oftis 2012, s. 100 ISBN 978-80-7405-186-9

PŘÍLOHY

1. Dotazník

Milí studenti, chtěla bych Vás požádat o vyplnění následujícího dotazníku. Jsem studentkou pedagogické fakulty Jihočeské univerzity a získané odpovědi použiji pouze pro účely bakalářské práce. Dotazník je anonymní, proto se nikam **nepodepisujte**.

Děkuji Vám za pravdivé vyplnění.

Jandová Yvona

Pohlaví: muž žena (zakroužkuj)

Student: SOU SZŠ

1. Na stupnici 1 – 5 ohodnoťte známkami jako ve škole důležitost následujících hodnot (1= nejdůležitější, 5= nejméně důležitá)

Vzdělání	1	2	3	4	5
Přátelé	1	2	3	4	5
Láska	1	2	3	4	5
Rodina	1	2	3	4	5
Úspěch	1	2	3	4	5
Peníze	1	2	3	4	5
Zdraví	1	2	3	4	5
Práce	1	2	3	4	5
Pomoc druhým	1	2	3	4	5
Světový mír	1	2	3	4	5

2. Co si představuješ pod pojmem práce? (vyber jednu z možností)

- a) Zdroj financí
- b) Sebeuplatnění, seberealizaci
- c) Životní poslání
- d) Povinnost

3. Pokud by ses musel rozhodnout, kterou z nabízených možností zvolíš?

- a) Práce, která mě nebaví, ale je dobře placená
- b) Práce, která mě baví, ale je hůře placená

4. Kdo /co/ tě nejvíce motivoval/o/ k rozhodnutí studovat tento obor?

- a) Chci mít maturitu (výuční list)
- b) Zajímavost oboru
- c) Bylo snadné se na školu dostat
- d) Škola je v blízkosti bydliště
- e) Kamarád /ka/, který /á/ zde studuje
- f) Dobré uplatnění na trhu práce
- g) Rodinná tradice
- h) Nebylo to mé rozhodnutí, rodiče mě donutili
- i) Jiný důvod, uveď.....

5. Po dostudování chci v oboru dále pracovat : (vyber jednu z možností)

rozhodně ano

spíše ano

spíše ne

rozhodně ne

6. Plánuješ budoucnost?

- a) Plánuji, krátkodobě - maximálně měsíc dopředu
- b) Plánuji, dlouhodobě – více let dopředu
- c) Neplánuji, nezajímá mě, co bude
- d) Jiná odpověď.....

Děkuji za Váš čas věnovaný vyplnění dotazníku.